

Riikka Suihkonen

Let's play together! Soitetaan yhdessä!

Yhteiskanteletta hyödyntävä musiikkipajatoiminta pakolaistaustaisten perheiden kotoutumisen, osallisuuden ja aktiivisuuden tukemisessa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi (AMK)

Musiikin tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

15.11.2023

Tiivistelmä

Tekijä:	Riikka Suihkonen
Otsikko:	Let's Play Together! Soitetaan yhdessä! Yhteiskanteletta hyödyntävä musiikkipajatoiminta pakolaistaustaisten perheiden kotoutumisen, osallisuuden ja aktiivisuuden tukemisessa.
Sivumäärä:	42 sivua + 6 liitettä
Aika:	15.11.2023
Tutkinto:	Musiikkipedagogi (AMK)
Tutkinto-ohjelma:	Musiikin tutkinto
Suuntautumisvaihtoehto:	Varhaisiän musiikkikasvatus ja taiteen soveltava käyttö
Ohjaaja:	Annu Tuovila MuT
Arviointi:	Johanna Talasniemi MuL

Opinnäytetyöni tavoitteena on tutkia, kuinka yhteiskanteletta hyödyntävä musiikkipajatoiminta soveltuu pakolaistaustaisten perheiden kotoutumisen, osallisuuden ja aktiivisuuden tukemiseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Miten voidaan rakentaa turvallinen ilmapiiri osallistujille? Miten mahdollistetaan osallisuuden kokemus? Miten Twin8-yhteiskantele sopii musiikkityöpajatoimintaan?

Musiikkityöpajat pidettiin paikallisen seurakunnan äiti-lapsikahvilassa heinäkuussa 2022. Kohderyhmäksi muodostuivat Ukrainan pakolaiset sekä muut turvapaikanhakijat. Ryhmä oli suunnattu äiti-lapsipareille ja lasten iäksi määriteltiin 7–12-vuotta. Ryhmä kokoontui yhteensä kuusi kertaa, kaksi kertaa viikossa, 60 minuuttia kerrallaan. Lisäksi pidimme erillisen loppuhaastattelukerran, joka äänitettiin. Kunkin työpajan päätteeksi täytettiin myös lyhyt palautelomake, jonka lisäksi kirjoitin kustakin kerrasta havainnointipäiväkirjaa.

Pääsin tässä opinnäytetyössä hyödyntämään pääaineeni varhaisiän musiikkikasvatuksen ja taiteen soveltavan käytön osaamisen lisäksi aikaisempaa kanteleharrastustaani sekä kielitaitoani. Erityisen suuressa roolissa tässä työssä oli moniammatillisuus ja koen saaneeni paljon tukea ja apua monikulttuuriseen toimintaan liittyvissä asioissa seurakunnan monikulttuurisesta työstä vastanneelta työpariltani.

Loppuhaastattelu vahvisti käsitystäni tämän tyyppisen toiminnan vaikuttavuudesta ja siitä että toiminnalle on aidosti tarvetta. Jatkossa yhteiskanteletta hyödyntävää musiikkipajatoimintaa voisi kehittää yhä osallistavampaan suuntaan, esimerkiksi tarinäsäveltämisen muodossa. Uskon, että tästä opinnäytetyöstä on hyötyä erityisesti monikulttuurisessa ympäristössä työskenteleville musiikkipedagogeille sekä esikouluopintotoimintaa järjestäville ja kehittäville sosiaalialan työntekijöille.

Avainsanat: musiikkityöpaja, yhteiskantele, kuvionuotit, monikulttuurisuus, kotoutuminen, osallisuus, moniammatillisuus

Tämän opinnäytetyön alkuperä on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Abstract

Author: Riikka Suihkonen
Title: Let's Play Together!: How to Support the Well-Being and Social Inclusion of Families with a Refugee Background, through Learning to Play Music Together
Number of Pages: 42 pages + 6 appendices
Date: 15 Nov. 2023
Degree: Bachelor of Culture and Arts, Music
Degree Programme: Music
Specialisation option: Early Childhood Music Education and Community Music

Supervisor: Annu Tuovila, DMus
Examiner: Johanna Talasniemi, LMus

My bachelor's project examines how communal musical activities can support the well-being and social inclusion of families with a refugee background. How to build a safe space for the participants, how to make the experience of social inclusion possible and how the Twin8-co-kantele fits into the activities of the music workshop?

The music workshops took place at a café for mothers and children at a local parish in July 2022. The target group consisted of Ukrainian refugees and other asylum seekers, mother-child pairs with children aged 7-12 years. The group met six times, twice a week, and the meetings lasted about 60 minutes. I wrote notes in a research journal after each session. Short feedback questionnaires were also collected from the participants at the end of each session. During the last session there was also a short group feedback interview, which was recorded.

This project relied largely on collaboration between experts. As for multicultural activities, I received a great amount of support and help from my team partner, who was responsible of the multicultural work at the local parish. In addition to my studies at Early Childhood Music Education and Community Music, my previous hobby, playing the kantele, as well as my language skills were also very helpful.

The group feedback interview confirmed my idea of the efficiency of this kind of activities and that there is a true need for them. In the future, the multicultural music workshop activities could be further developed into even more interactive and creative direction, for example through a music therapy method called Storycomposing. I believe, that this Bachelor's project is useful especially for music pedagogues working in a multicultural field, as well as for social workers, who develop and organize study activities for multicultural families for example at reception centers.

Keywords: Music workshop, co-play-kantele, figurenotes, multiculturalism, integration, social inclusion, collaboration between professions

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön tavoitteet	3
2.1	Tutkimuskysymykset	4
2.2	Aineiston keruu ja tutkimusmenetelmät	5
3	Monikulttuurinen musiikkitoiminta	8
3.1	Maahanmuuttoon liittyvät keskeiset käsitteet	8
3.2	Luovuus ja luova toiminta pakolaistaustaisten perheiden tukena	10
3.3	Kulttuurisensitiivinen pedagogiikka	11
3.4	Luova ryhmätoiminta monikulttuurisessa ryhmässä	13
4	Musiikkityöpajakokeilun suunnittelu	16
4.1	Yhteiskanteleelle sovittamisen lähtökohtia	16
4.2	Kuvionuotit musiikkityöpajan työkaluna	18
5	Musiikkityöpajakokeilun kulku	22
5.1	Ensimmäinen ja toinen työpajakerta	22
5.2	Kolmas ja neljäs työpajakerta	23
5.3	Viides ja kuudes työpajakerta	25
5.4	Loppukeskustelu ja ryhmän päättäminen	28
6	Musiikkityöpajatoiminnan arviointi	29
6.1	Miten rakennettiin turvallinen ilmapiiri osallistujille?	29
6.2	Miten osallisuuden kokemus mahdollistui musiikkityöpajassa?	31
6.3	Miten Twin8-yhteiskantele sopi musiikkityöpajatoimintaan?	33
7	Pohdinta	36
	Lähteet	40
	Liitteet	43
	Music Workshop -mainosjuliste	43
	Palautelomake suomeksi	45
	Palautelomake englanniksi	46

Loppuhaastattelun haastattelurunko	47
Tiedote tutkimuksesta	48
Suostumus tutkimukseen osallistumisesta	51
Kuvionuottisovitus viisikieliselle kanteleelle	53

1 Johdanto

Ajatus tästä opinnäytetyöstä syntyi varhaisiän musiikkikasvatus ja taiteen soveltava käyttö -koulutuksen, aikaisempien yliopistossa suorittamieni kielitieteen ja musiikkitieteen opintojeni sekä kanteleensoittoharrastukseni pohjalta. Olin jo pitkään ennen ammattikorkeakouluopintojani ollut tietoinen musiikin hyvinvointivaikutuksista ja koin että musiikki on hyvin tärkeä tapa ilmaista itseään ja kuulua johonkin. Musiikin harrastaminen ei myöskään koskaan ole ollut minulle itseltään selvä asia, sillä olen asunut lapsuuteni syrjässä maaseudulla, jossa koulun ulkopuoliset mahdollisuudet harrastaa olivat vähäiset ja perheen tuki käytännössä puuttui kokonaan. Olenkin päässyt aloittamaan musiikkiharrastukseni kunnolla vasta nuorena aikuisena, muutettuani toiselle paikkakunnalle opiskelemaan. Tällöin kuoroharjoituksissa minulle avautui ensimmäistä kertaa kiehtova maailma, jossa tärkeintä on olla vuorovaikutuksessa ja kokea yhdessä, mitä voimme musiikin avulla saada aikaan. Vaihtovuotta Saksassa viettäessäni sain kokea myös musiikin universaalin luonteen yhteisenä ”kielenä”. Myöhemmin löydettyäni kansanmusiikin harrastuskentän – kanteleensoiton ryhmäopetuksen, sekä perinteiset Ilomantsin kanteleleirit ja Kaustisen kansanmusiikkifestivaalin, yhteisöllisyyden hyvää tekevää voima konkretisoitui minulle entisestään.

Ammattikorkeakouluopintojeni aikana olen päässyt tutustumaan niin perinteisten musiikkiopistojen ja vapaan sivistyskentän muskareiden, kuin päiväkotilasten työpajojen pitämiseen. Tutuiksi ovat tulleet myös palvelutalot, museoiden yleisötyö sekä moniammatilliset lastenkonserttiproduktiot. Kun sain toisen lapseni, osallistuin etäyhteydellä Hilikka-Liisa Vuoren synnytyslaulukurssille ja opiskelin omakohtaisesti lääkkeetöntä kivunlievitystä synnytyslauluharjoitusten avulla. Turun Taideakatemia sairaala- ja hoivamusiiikin johdantokurssilla kiinnostuin myös saattohoidosta ja ymmärsin musiikin mahdollisuudet ”sielun kätilönä” niin tähän maailmaan saavuttaessa, kuin täältä poistuttaessakin. Rakkaan isäni poismeno vahvisti tätä kokemusta entisestään.

Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksista ollaankin nykyään yhä tietoisempia, ja ne jäsennetään osaksi kokonaisvaltaista hyvää elämää. Taikusydän-julkaisussa (2022) esitellään kulttuurihyvinvointia. Kulttuurin hyvinvointivaikutukset ulottuvat läpi ihmisen koko elämänkaaren ja tulevat näkyviksi jokaisen omassa taide- ja kulttuurisuhteessa, joka voi olla yksilöllinen tai yhteisöllisesti jaettu kokemus siitä, että taide ja kulttuuri lisäävät hyvinvointia. YK:n ihmisoikeusjulistukseen (1948) on kirjattu, että jokaisella on yhtäläinen oikeus kulttuurihyvinvointiin, itsensä sekä yhteisönsä kehittämiseen taiteiden ja kulttuurin avulla sekä mahdollisuus ilmaista itseään vapaasti. Nämä kulttuuriset oikeudet on turvattu myös mm. Suomen perustuslaissa. (Taikusydän, 2022)

Turun Taideakatemian sairaala- ja hoivamusiikin johdantokurssille sisältyneellä työharjoittelujaksolla vierailin kotkalaisissa palvelutaloissa pitämässä osallistavia musiikkituokioita, joissa soitin mm. terapiaharppua sekä pienkanteleita, ja säestin yhteislaulua. Tuokioiden aikana tutustuin sattumalta hoivatyöntekijään, joka vastaa paikallisen pienemmän seurakunnan monikulttuurisesta työstä. Sain kevään aikana kuulla, että seurakunnan monikulttuuriseen äiti-lapsi-kahvilaan toivottaisiin matalan kynnyksen musiikkitoimintaa. Alakouluikäisille suomea puhuville maahanmuuttajataustaisille lapsille toivottiin myös jonkin instrumentin alkeisopetusta.

Olin tuolloin juuri suorittamassa Metropolia Ammattikorkeakoulun Soivan Sampo -yhteiskanteleeseen liittyvää kesäkurssia, jota ohjasi erityispedagogiikan opiskelija Lumi Ollila Joensuun yliopistosta. Kesäkurssilla teimme sovituksia neljän soitettavalle Soivan Sampo -yhteiskanteleelle, joka sijaitsee Metropolian uuden Soiva-kampuksen aulassa. Sovitusten oli tarkoitus olla niin helppoja, että niiden avulla soittaminen onnistuisi heti keneltä tahansa, ilman minkäänlaisia musiikin tai kanteleensoiton pohjataitoja. Kokeilimme sovituksiamme heti myös käytännössä Arabian katufestivaaleilla, jolloin Metropolian Soiva-kampuksella oli avoimet ovet.

Halusin ottaa selvää, voisiko näitä matalan kynnyksen työtapoja soveltaa myös kahdensoitettavalle, helposti mukana kuljetettavalle Koistisen Twin8-yhteiskanteleelle, jotta voisin hyödyntää kanteletta myös omissa tuokioissani. Kun kesällä 2022 tarjoutui mahdollisuus lainata kotipaikkakunnalleni Kotkaan Metropolialta kolme Twin8-yhteiskanteletta, syntyi ajatus kokeilla Koistinen Kanteleen uusia kahden soitettavia yhteiskanteleita myös opinnäytetyöhöni liittyvässä musiikkipajatoiminnassa ja ottaa näin selvää, kuinka hyvin Twin8-kanteleet soveltuisivat kotouttavaan monikulttuuriseen musiikkipajatoimintaan. Kantele itsessään on Suomen kansallissoitin ja musiikkipajan yhtenä tarkoituksena oli tuoda suomalaista kulttuuria lähemmäksi maahanmuuttajaa, kuten Karkkulainen ym. (2019) myös kirjoittavat. Toisaalta myös monissa muissa maissa voi olla kanteleen kaltaisia perinnesoitimia, jolloin kantele voi toimia hyvänä keskustelun herättäjänä niin ikään omaa kulttuuria esitellessä. Samalla ohjaaja oppii osallistujien omista kulttuureista ja musiikkitaustoista (Karkkulainen ym., 2019, s. 195). Lisäksi yhteiskanteleen dialoginen luonne aktivoi ja rohkaisee yhdessä toimimiseen.

2 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa kotoutumista edistävää, yhteisöllistä musiikkitoimintaa eri maista tulleille pakolaistaustaisille maahanmuuttajille, äideille alakouluikäisine lapsineen. Musiikkitoiminnan keskiössä on Koistinen Kanteleen akustinen, kahden soittajan Twin8-yhteiskantele, joka Koistinen Kanteleen (2023) mukaan sopii yhteisiin luoviin musiikkihetkiin niin perheen kesken kuin musiikinopetuksessa tai musiikkiterapiassakin (Koistinen, 2023).

Kotkan kaupungissa toteutetussa musiikkityöpajassa perheet pääsivät soittamaan Twin8-yhteiskanteleita helposti lähestyttävien kuvionuottisovitusien avulla äiti-lapsi-pareittain. Lisäksi musiikkityöpajassa käytettiin varhaisiän musiikkikasvatuksesta tuttuja työtapoja ryhmän tarpeisiin soveltaen ja pidettiin hauskaa yhdessä. Tavoitteena oli kiireetön ja mukava hetki yhdessä oman perheenjäsenen ja koko ryhmän kesken.

Opinnäytetyön tavoitteet ovat linjassa Kotkan kaupunkistrategian kanssa. Sen strategiset päämäärät on nimetty poijuiksi. Yhteinen Kotka -kaupunkistrategian yhtenä strategisena tavoitteena on, että asukkaiden osallistuminen ja omaehtoinen tekeminen on helppoa. Kaupunkistrategian Yhteinen Kotka -poijun tavoitteena on muun muassa kehittää yhteisöllisyyttä tukevia toimintamalleja yhdistyksille, ryhmille ja alueille kaupunkilaisten ideoita ja toimintaa tukien, sekä lisätä eri kieli- ja kulttuuritaustaisten ja valtaväestön kanssakäymistä. (Kotkan kaupunki, ei pvm.)

2.1 Tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia, kuinka yhteiskanteletta hyödyntävä musiikkipajatoiminta soveltuu pakolaistaustaisten maahanmuuttajien kotoutumisen, osallisuuden ja aktiivisuuden tukemiseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Kotkan kaupunkistrategian Poijun 3 ”Yhteinen Kotka - yhdessä tekemisen ja hyväntuulisten kohtaamisten kaupunki” tavoitteiden mukaisesti musiikkitoiminnan avulla on tarkoitus selvittää, miten pakolaistaustaisia, eri maista tulevia perheitä voitaisiin auttaa toimimaan yhdessä. (Kotkan kaupunki, ei pvm.) Mielestäni olennaisia asioita kotoutumisen tukemisessa ja yhdessä toimimisen mahdollistamisessa ovat turvallisen ilmapiirin luominen osallistujille, osallisuuden kokemusten mahdollistaminen sekä mielekkään tekemisen löytäminen uudessa kotikaupungissa. Musiikkipajassa toiminnan keskiöksi muodostui yhteiskanteleiden soitto ja sitä kautta suomalaiseen kulttuuriin tutustuminen. Tutkimuskysymyksiksi valikoituivat siis nämä kolme:

- Miten voidaan rakentaa turvallinen ilmapiiri osallistujille?
- Miten mahdollistetaan osallisuuden kokemus?
- Miten Twin8-yhteiskantele sopii musiikkityöpajatoimintaan?

2.2 Aineiston keruu ja tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyö on toiminnallinen ja moniammatillinen. Yhteistyökumppanina on paikallinen seurakunta, joka toivoi matalan kynnyksen musiikkitoimintaa pakolaistaustaisille perheille, sekä äideille, että heidän 7–12-vuotiaille lapsilleen. Työparinani toiminnallisessa osuudessa oli seurakunnan monikulttuurisesta työstä vastaava henkilö.

Musiikkityöpajat pidettiin heinäkuussa 2022. Työpaja kokoontui yhteensä kuusi kertaa, kaksi kertaa viikossa perjantaisin ja lauantaisin kolmen viikon ajan lukuun ottamatta viimeistä viikkoa, jolloin kokoonnuimme torstaina ja perjantaina. (ks. liite 1.) Yhden tuokion kesto oli 60 minuuttia sisältäen tuokion aluksi tarjotut kahvit. Lisäksi pidimme erillisen loppukeskustelukerran, joka äänitettiin.

Turvallisen ilmapiirin mahdollistamiseksi päätimme järjestää tuokiot osallistujille jo ennestään tutussa paikassa, paikallisen seurakunnan tilassa, jossa perheet olivat tottuneet käymään äiti-lapsikahvilassa. Työparini oli myös osallistujille ennestään tuttu, joten oli luontevaa, että hän toimi osallistujien yhteyshenkilönä. Äiti-lapsi-pareittain osallistumisen ajattelimme myös madaltavan osallistumiskynnystä, mahdollistaen samalla tärkeän yhteisen hetken äideille ja heidän kouluikäisille lapsilleen, olihan monessa perheessä lisäksi pikkusisaruksia, jolloin kahdenkeskeisen ajan löytäminen isompien sisarusten ja vanhempien kesken saattaa olla haastavaa. Ajattelimme myös, että kuusi kertaa olisi riittävä määrä ryhmähengen muodostumisen kannalta.

Kustakin kerrasta kirjoitin mahdollisimman pian työpajan jälkeen havainnointipäiväkirjaa tietokoneelle tekstinkäsittelyohjelmalla, johon kirjasin tunnin kulkua, sekä omia havaintojani ja kokemuksiani tunnilla tapahtuneesta työpajan ohjaajan roolissa. Kirjoitin noin liuskan per kerta. Kerätty aineisto anonymisoitiin ja osallistujiin viitataan valmiissa opinnäytetyössä kirjaintunnistein: pari A, pari B, pari C.

Yhtä kertaa lukuun ottamatta jokaisen työpajakerran lopuksi osallistujat saivat täyttää paperisen palautelomakkeen, jolla he saattoivat kuvailla kokemuksiaan työpajan toiminnasta ja siihen osallistumisesta, sekä kertoa toiveitaan tuleville kerroille. Palautelomakkeessa oli kaksi monivalintakysymystä, joissa ympyröitiin omasta mielestä sopivin vastaus, sekä yksi avoin kysymys, johon sai vastata omin sanoin, mutta vastausvaihtoehtoja oli esimerkinomaisesti lueteltu. Tavoitteena oli luoda palautekysely, joka olisi mahdollisimman helppo ja nopea täyttää ja joka olisi mahdollista ymmärtää ja täyttää hieman heikommallakin kielitaidolla. Koska osa perheistä osasi englantia, mutta ei lainkaan suomea, tai toisin päin, palautelomakkeesta oli sekä englanninkielinen, että suomenkielinen versio saatavilla. (kts. liite 2.)

Koska tavoitteena oli saada viimeiselle kerralle kaikki osallistujat paikalle, päätettiin lisäksi pitää erillinen loppukeskustelukerta samassa seurakunnan tilassa. Loppukeskustelu pidettiin kaksi viikkoa viimeisen työpajakerran jälkeen. Paikalle saapui lopulta kuitenkin vain yksi pareista. Haastattelun kesto oli noin 45 minuuttia ja se äänitettiin puhelimen äänitystoiminnolla kahdessa osassa. (ks. liite 3.)

Jälkikäteen litteroin haastattelun ja analysoin sitä teemoittelemalla. Teemoittelu kuuluu Juhilan (2021) mukaan laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmiin, ja se soveltuu erityisen hyvin haastatteluiden analysointiin. Teemoittelussa aineistosta pyritään löytämään tutkimuskysymysten kannalta olennaisia asiakokonaisuuksia, teemoja, sekä usein toistuvia asioita. Teemoja ei voi kuitenkaan ennalta päättää, eivätkä ne siis ole sama asia, kuin haastattelurungon teemat, vaan nousevat esille vasta analyysin tuloksena (Juhila, 2021).

Koska tarkoituksena oli luoda mahdollisimman turvallinen ilmapiiri, sekä tarjota osallistujille täyttä anonymiteettiä, päädyin jättämään videoinnin kokonaan pois aineistonkeruumenetelmistä. Samasta syystä työpajojen lopuksi ei myöskään järjestetty julkista esiintymistä esimerkiksi seurakunnan jumalanpalveluksen yhteydessä, vaikka sen mahdollisuutta pohdittiinkin.

Loppuhaastattelun onnistumisen kannalta suurimmiksi haasteiksi muodostuivat kielimuuri sekä vähäiset aikaisemmat kokemukseni haastattelijan roolissa olemisesta. Yritin muokata kysymyksiä siten, että ne olisivat avoimia ja houkuttelisivat vastaamaan pidemmin, mutta osallistujien englannin tai suomen kielen taito ei riittänyt pidempiin avoimiin vastauksiin. Haastattelun edetessä selvisi, että mahdollisimman kiireetön ilmapiiri ja runsaan ajan antaminen sopivien englanninkielisten sanojen löytämiseen oli avainasemassa.

Olin haastattelijana kokematon ja nauhaa kuunnellessani ymmärsin olleeni kysymysteni kanssa toisinaan turhan hätäinen. Runsaampien jatkokysymysten, kuten "kerrotko lisää?" tai "voisitko kertoa tarkemmin, mitä tarkoittit tällä?" avulla olisin voinut saada haastattelusta enemmän irti. Koska pidimme loppuhaastattelukerrallakin ensin toiminnallisen tuokion ja haastattelun vasta lopuksi, itse loppuhaastattelulle jäi vain noin 45 minuuttia aikaa. Jos haastattelulle olisi jätetty enemmän aikaa, ehkä kiireen tuntua ei olisi tullut samalla tavalla ja olisin malttanut kuunnella haastateltavia paremmin. Tällöin haastattelun teemojen rönsyilemisellekin olisi ollut paremmin tilaa. Koska työpajat pidettiin kesäloman aikana, minulla ei myöskään ollut mahdollisuutta testata kysymyksiä etukäteen, kuten yleensä on tapana. Haastattelukysymysten muokkaaminen mahdollisimman selkokielisiksi olisi myös tärkeää. Työparini ehdotti myös, että tutkimuslupapaperienkin kannattaisi niin ikään olla selkokielisiä. (ks. liitteet 4. ja 5.)

Analyysivaiheessa lisähaastetta toi litterointi. Varsinkin haastattelun loppupuolella eräs haastateltava turvautui useamman kerran Google-kääntäjän apuun ja näytti minulle kännykän ruudulta käännösohjelman suomeksi kääntämiä repliikkejä. Koska en videoinut loppuhaastattelua, enkä toistanut repliikkejä ääneen, ei ääninauhalta tietenkään selviä, mitä hän sanoi.

3 Monikulttuurinen musiikkitoiminta

Tässä luvussa käsittelen maahanmuuttoa ja kotoutumista ilmiöinä, niihin liittyviä keskeisiä käsitteitä, riskitekijöitä sekä luovaa toimintaa keinona parantaa väestön terveyttä. Esittelen myös luovan ryhmätoiminnan mallia sekä kulttuurisensitiivistä pedagogiikkaa.

3.1 Maahanmuuttoon liittyvät keskeiset käsitteet

YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n mukaan maailmassa noin 100 miljoona ihmistä on paennut kodeistaan ja määrä kasvaa vuosi vuodelta (Kotoutuminen, 2021). Useissa Euroopan maissa väestöllisen monimuotoisuuden kanssa on totuttu tulemaan toimeen jo vuosikymmenten ajan, mutta Suomessa maahanmuuttajien määrä on lähtenyt kasvuun vasta kolmen viime vuosikymmenen aikana (Hartonen & Rissanen, 2018, s. 29).

Kotoutumisen käsite onkin Hartosen & Rissanen (2018) mukaan peräisin 1990-luvun Suomesta. Kotoutumisella tarkoitetaan pitkäkestoista, jatkuvaa prosessia, jonka aikana maahanmuuttaja asettuu ja tulee osalliseksi uuteen elinympäristöönsä, niin sosiaalisesti, taloudellisesti, kuin poliittisestikin. Prosessin tavoitteena on, että maahanmuuttaja kokee itsensä yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi. Kaksisuuntaisella kotoutumisella taas tarkoitetaan maahanmuuttajan sekä uuden yhteiskunnan keskinäistä muuttumisen prosessia, jossa yhteiskuntakin muokkautuu väestön monimuotoistuuessa. (Hartonen & Rissanen, 2018, s. 28.)

Kotouttaminen puolestaan käsittää viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä, joita Suomessa tuetaan kotoutumislain ohjaamana. Kotoutumislain tarkoituksena on edistää maahanmuuttajien tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. (Hartonen & Rissanen, 2018, s. 28.)

Kotoutumiseen vaikuttavat Hartosen & Rissanen (2018) mukaan useat erilaiset, niin yksilölliset kuin yhteisöllisetkin tekijät. Kielen oppimisen katsotaan olevan

avainasemassa onnistuneessa kotoutumisessa. Sitä voivat kuitenkin jarruttaa vähäiset kontaktit suomalaisväestön kanssa. Maahanmuuttajat voivat myös kokea turhautumista Suomen korkeita kielitaitovaatimuksia sekä työllistymisvaikeuksia kohtaan. Akkulturaatiostressillä tarkoitetaan erityisesti pakolaisten kokemaa psykologista ahdinkoa, joka liittyy uuteen kulttuuriin sopeutumiseen. Sen oireita ovat usein yksilön kokema huono itsetunto, ahdistus, masennus ja muut vaikeudet. Pakolaisten kotoutumista hankaloittavia tekijöitä ovat myös kielitaidottomuus, työttömyys, asuntojen vähyys, tai vähäiset mahdollisuudet koulutautua. Lisäksi pakolaisten kotoutumisprosessiin voivat vaikuttaa väliaikainen turvapaikka sekä perheestä erossa oleminen. (Hartonen & Rissanen, 2018, s. 28.)

Hartonen & Rissanen (2018) mukaan on tärkeää ymmärtää, että maahanmuuttaja käsitteenä kokoaa yhteen kaikki ne henkilöt, jotka muuttavat jostakin syystä vieraaseen maahan. Saatetaankin puhua maahanmuuttajista, maahanmuuttaja-taustaisista, paluumuuttajista, siirtolaisista, pakolaisista tai turvapaikanhakijoista. Maahanmuuton taustalla voi siis olla hyvin erilaisia ja monenlaisia syitä. (Hartonen & Rissanen, 2018, s. 20-21, 30.)

Sisäministeriön mukaan turvapaikanhakijalla tarkoitetaan toisen maan kansalaista, joka on hakenut suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta valtiosta. Pakolaiselle on myönnetty turvapaikka jostakin valtiosta. Pakolaisasema on myös mahdollista saada erityisessä pakolaiskiintiössä. Turvapaikan hakija saa pakolaisaseman, mikäli hänelle myönnetään turvapaikka. (Sisäministeriö, ei pvm.)

Turvapaikan hakemiseen johtavat sisäministeriön mukaan monet erilaiset syyt, kuten sota, vaino tai turvattomuus. Suurin osa turvapaikanhakijoista pakenee oman kotimaansa lähetyville, osa heistä hakeutuu Eurooppaan. Kohdemaan valintaan vaikuttavat esimerkiksi matkustusreitti tai henkilön tiedot kohdemaasta. Suomessa turvapaikkaa hakeneiden määrät ovat liikkuneet 2000-luvulla 1500 ja 6000 hakijan välillä. Piikki hakijoiden määrässä saavutettiin vuonna 2015, jolloin pakolaiskriisin vuoksi maahan saapui ennätyselliset 32 476 henkilöä. Tämän jälkeen hakijamäärät tasaantuivat, kunnes Ukrainassa

alkanut sota nosti kansainvälistä suojelua hakevien määrää jälleen vuonna 2022. (Sisäministeriö, ei pvm.)

Mikäli turvapaikkaa ei voida myöntää, on mahdollista saada toissijaista suojelua tai Ukrainan sotaa pakenevien henkilöiden tapauksessa tilapäistä suojelua. Tilapäistä suojelua tarjotaan rajatulle joukolle nopeammin ja turvapaikkamenettelyä kevyemmän prosessin avulla. (Sisäministeriö, ei pvm.)

3.2 Luovuus ja luova toiminta pakolaistaustaisten perheiden tukena

Hartosen (2018) mukaan pakolaisuus altistaa monille riskitekijöille. Vastaanottavan maan kielen osaamattomuus, menetyksen kokemukset, erossa olo perheestä, sosioekonomisen tilanteen heikentyminen, mutta myös mahdolliset vastaanottavan yhteiskunnan vihamieliset asenteet, eristyneisyys tai traumaattiset kokemukset ja stressi vaikuttavat kaikki merkittävästi ja kokonaisvaltaisella tavalla pakolaisten elämään. Hartonen (2018) toteaaakin, että vaikka ihmisellä on uskomaton kyky palautua sodan kaltaisista olosuhteista, voi palautumisprosessi olla erittäin pitkäkestoinen ja haasteellinen, ja se voi vaatia yksilön persoonan kokonaisvaltaista voimaantumista. (Hartonen, 2018, s. 43.)

Taidetoiminnassa luovuus, itseilmaisuus, nautinto sekä muun muassa sosiaalinen osallisuus ovat tärkeässä roolissa. Hartonen (2018) kirjoittaaakin, että nykyisin terveydenhuollon ammattilaiset ja tutkijat antavat yhä enemmän painoarvoa luovuudelle ja luovalle toiminnalle keinona parantaa väestön terveyttä ja henkistä hyvinvointia. Kliinisten tutkimusten perusteella on voitu todistaa, että taideintegraatio voi edistää potilaiden elpymistä, rentoutumista sekä vaikuttaa ahdistusta tai masennusta lievittäen. (Hartonen, 2018, s. 43.)

Maailman terveysjärjestö WHO on julkaissut tutkimusraportin nimeltään *What is the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review* (Fancourt & Finn, 2019). Raportissa taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutukset on jaettu kahteen ryhmään, jotka ovat 1) terveyden edistäminen ja sairauksien ennaltaehkäisy, sekä 2) sairauksien hoito ja hallinta, eli sairauksien kanssa selviytyminen.

Raportin mukaan taidetoiminta voi edistää terveyttä lisäämällä yhteisöllisyyttä, auttamalla konfliktitilanteiden ratkaisemisessa vahvistamalla empatiataitoja, luottamusta sekä yhteistyötaitoja, ja parantamalla etnisten ryhmien välisiä suhteita. (Taikusydän, 2019.)

Raportin (Fancourt & Finn, 2019) mukaan taidetoiminnan on havaittu vähentävän ahdistusta, masennusta sekä posttraumaattisen stressin oireita kaikenikäisillä pakolaisilla. Lapsilla, jotka ovat joutuneet traumaattisiin tilanteisiin, kuten seksuaalinen hyväksikäyttö, terrorismi, tai sota, taidetoiminnan on havaittu tukevan mm. surun käsittelyssä, masennuksen ja posttraumaattisen stressin hoidossa, sekä tapahtumista kommunikoidessa. Monikulttuurisen taidetoiminnan on todettu tukevan muun muassa oman identiteetin, omien juurien ja elämänkokemusten sekä pakolaisleireillä esimerkiksi oman uskonnon säilyttämistä ja vaalimista. (Fancourt & Finn, 2019, s. 32-33.)

3.3 Kulttuurisensitiivinen pedagogiikka

Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen (2017) kuvaavat, kuinka musiikki eri elementteineen, kuten rituaalimusiikki, tanssiminen, itkuvirret, tai joikaaminen, ovat jo aikojen alusta lähtien kuuluneet ihmisten elämään, kuinka musiikkia opittiin käytännön kautta ja se kulki perinnetietona sukupolvilta toisille. Musiikkia soitettiin joko sellaisenaan tai se oli välineenä jonkin tavoitteen saavuttamiseen. Musiikki toimi vuorovaikutuksen pohjana, joten kaikkialla, missä kommunikoitiin, luotiin myös musiikkia. Musiikin kieli on täten universaalialia ja voidaan ajatella, että musiikki vaikuttaa meissä kaikissa samalla tavoin ympäri maailman. Musiikin avulla voi viihtyä tai viihdyttää itseään, mutta se voi myös toimia kanavana eri kulttuurien tai kansakuntien välillä. (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen, 2017, s. 22-23.)

Lindeberg-Piiroisen & Ruokosen (2017) mukaan ulkomaalaistaustaisten ihmisten kotouttamisen tulisikin tapahtua tasapainossa isäntämaan ja vieraasta maasta tulevien ihmisten ehdoilla. On ensiarvoisen tärkeää muistaa, että me maapallon ihmiset olemme kaikki samanarvoisia. Meillä kaikilla on käytettävissämme musiikillinen kieli, ja vaikka se onkin hyvin erilainen eri kulttuureissa,

voimme silti oppia paljon toisiltamme. Meillä jokaisella on myös oikeus omaan kulttuuriimme. Maahanmuuttajien oman kulttuurisen perimän kunnioittamisen tulee olla aina kotouttamisen lähtökohtana. (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen, 2017, s. 25.)

Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen (2017) tuovat esille, kuinka kulttuurisensitiivinen pedagogiikka lähtee siitä oletuksesta, että jokainen oppija on ainutlaatuisen, sekä siitä, että oppimiseen vaikuttavat oppijan tausta, kulttuurinen ja sosiaalinen identiteetti, kieli sekä perhe. Kulttuurisensitiivinen pedagogiikka kannustaa oppijoita jakamaan omasta kulttuuristaan ja mielenkiinnon kohteistaan myös muille. Esimerkiksi lapsen on tärkeää säilyttää ja pitää yllä etnistä identiteettiään perheensä kautta, samalla kun hän omaksuu uuden kulttuurin kieltä ja tapoja esimerkiksi päiväkodissa. Musiikki tukee kotoutumista muun muassa siten, että lapsi oppii sen avulla uutta kieltä ja tutustuu kulttuuriin luonnollisella tavalla. Laulamista käytetäänkin nykyään laajasti apuna suomi toisena kielenä -opetuksessa. Musiikin avulla voidaan kokea ja jakaa yhteisöllisesti asioita. Musiikin avulla lapsi voi myös käsitellä tunteitaan turvallisesti. Musiikin elementtien hyödyntämisen lisäksi leikinomaiset, luovaa ajattelua herättävät työtavat elävöittävät oppimista. (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen, 2017, s. 25-26.)

Näkisin, että luovaa ajattelua herättävistä työtavoista esimerkiksi musiikkiterapian menetelmänä tunnettu tarinasäveltäminen voisi sopia osaksi monikulttuurisen musiikkityöpajan ohjelmaa. Tarinasäveltämisen kehittäjä, musiikkiterapeutti ja pianonsoitonopettaja Hanna Hakomäki (2007) määrittelee tarinasäveltämisen näin: ”Tarinasäveltämisessä syntyy teos, eli tarinasävellyks, joka voi olla laulu, sävelteos, musiikkitarina, musiikkileikki tai musiikkiteatteria. Tarinasäveltäjä tekee teoksen ja tarinasävellyttäjät kuuntelee ja kirjaa sen muistiin. Tarinasävellykset esitetään konsertissa, johon kutsutaan tarinasäveltäjälle tärkeitä henkilöitä.” (Hakomäki, 2007, s.16.)

Tarinasäveltämisessä ja sadutuksessa on paljon samankaltaisia piirteitä. Itä-Suomen yliopiston KOTO-hankkeessa kuvailtiin prosessia, jossa sadutettiin kahden valmistavan luokan ylä- ja alakoulun oppilaita. Sadutusmenetelmässä

kerrotaan oma tarina, jonka toinen kuuntelee sekä kirjaa tarkasti ylös. Sadutus on täten mahdollisuus tulla kohdatuksi ja nähdyksi. Kertoja huomataan, kun ollaan kiinnostuneita siitä, mitä, ja miten hän kertoo. (Karlsson, 2018, s. 48.) Kuten saduttamisessa, myös tarinasäveltämisessä osallisuudelle ja vastavuoroisuudelle tulee annetuksi tilaa.

Lindeberg-Piironen & Ruokonen (2017) muistuttavat, kuinka musiikkikasvatustilanteessa avoimuus ja mielenkiinto uutta kohtaan on ensiarvoista. Musiikkikasvattajan kannattaakin hankkia laaja-alaisesti tietoa eri kulttuureista ja tehdä tiedonhankinnassa yhteistyötä maahanmuuttajaperheiden vanhempien kanssa. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 26.)

Esimerkiksi pitämässäni musiikkityöpajassa sovitimme erään ukrainalaisen isänmaallisen laulun viisikieliselle kanteleelle kuvionuotein, jotta ryhmän kahdeksanvuotias laulamisesta pitävä tyttö voisi säestää laulua kanteleella. Hän oli soittanut kotimaassaan pianoa, näytti minulle kyseisen kappaleen opetusvideon, jolla opetettiin säestämään laulu pianolla, ja kysyi minulta, miten säestys taipuisi viisikieliselle kanteleelle. Lapsen isä näytti minulle myös videoita heidän kansallissoittimestaan bandurasta, joka sattuu olemaan kanteleen sukulaissoitin.

Meillä ei toki ollut mahdollisuutta käyttää heidän perinnesoitintaan banduraa, mutta opettelin kuitenkin laulamaan laulun ukrainaksi seuraavalle kerralle, jotta pystyisin parhaalla mahdollisella tavalla opettamaan kanteleella säestämistä lapselle. Hän oppikin laulun säestämisen todella nopeasti kuvionuottien avulla ja tunnin päätteeksi jo esitti kappaleen upeasti meille muille.

3.4 Luova ryhmätoiminta monikulttuurisessa ryhmässä

Valtakunnallisen SOSKU-hankkeen (sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallinen kehittämishanke) Metropolia Ammattikorkeakoulun osahankkeessa kehitettiin luovaa ryhmätoimintaa ja muotoiltiin luovan ryhmätoiminnan malli, joka auttaa hahmottamaan osallisuuden syntymistä luovassa ryhmätoiminnassa. (Huhtinen-Hildén & Isola, 2018, 9.)

Huhtinen-Hildén & Isola (2018) kuvaavat luovuutta arkisena ongelmanratkaisukykyinä sekä uusien ja erilaisten näkökulmien löytämisenä. Me kaikki olemme syntyessämme luovia, mutta yhteys luovuuteen voi katketa, jos elämän vastoinkäymiset uuvuttavat meidät. Saadaksemme luovan potentiaalimme takaisin, tarvitsemme toistemme tukea sekä yhteisöllisiä kokemuksia. Huhtinen-Hildénin & Isolan (2018) mukaan luovuus ja luova toiminta tukevat hyvinvointia, sillä ne laajentavat osallisuuden tilaa. Osallisuus rakentuu resursseista, kuten riittävä toimeentulo, harrastukset, luottamus, turva tai taide. Kun voimme suunnata energiaamme arvostamaamme tekemiseen, vahvistaa se toimijuuttamme. (Huhtinen-Hildén & Isola, 2018, s. 8-9.)

Ryhmäprosessin aloitus, eli virittäytyminen luo pohjan ryhmässä toimimiselle. Turvallisen ja sallivan ilmapiirin luomisessa etenkin ryhmän ohjaaja on ratkaisevassa asemassa. Hän voi ohjata ryhmää sanoin, elein, ilmein sekä käyttäytymisensä avulla. Tavoitteena on ohjata ryhmän osallistujia kohti heille luontevaa ilmaisun tasoa ja kohti omaan elämään liittyvien teemojen työstämistä. Luovan ilmaisun avulla on mahdollista turvallisesti etääntyä oman arkielämänsä haasteista. Kun luova toiminta ja leikillisuus tuovat oman elämän kokemuksia ja merkityksiä esille uudessa valossa, voi niitä tunnistaa selkeämmin, mitä kutsutaan sanoittamiseksi. Sanoittamisen ei välttämättä tarvitse olla sanallista, vaan jo tiedostaminen voi riittää. (Huhtinen-Hildén & Isola, 2018, s. 10-11.)

Huhtinen-Hildén & Isola (2018) kuvaavat, kuinka luovassa ryhmätoiminnassa on mahdollista jakaa omia kokemuksia, ajatuksia ja tunteita turvallisella tavalla. Keskustella voi juuri sillä omakohtaisuuden tasolla, joka tuntuu itselleen mukavalta. Kuulluksi tuleminen ja positiivisen palautteen saaminen itsestä on tärkeää, ja siihen luova toiminta antaa työkaluja. Kun luovan ilmaisun kautta tulee nähdäksi omana itsenään, vahvistaa se omaa tarinaa ja sen merkityksellisyyttä. Luova ryhmätoiminta muodostaakin parhaimmillaan tilan, jossa voi reflektoinnin avulla saada uusia näkökulmia ja mahdollisuuksia elämään. (Huhtinen-Hildén & Isola, 2018, s. 11.)

Elämäni sävelet -tutkimuksen mukaan luova toiminta soveltuu osaksi sosiaalialan ammattilaisen ohjaamaa ryhmämuotoista toimintaa, tai sitä voi harjoittaa joko sosiaalialan ammattilainen ja taidepedagogi työparina, kuten tässä opin- näytetyössä tehtiin, tai taidepedagogi tai taiteilija esityksensä ja sen prosessoin- nin synnyttämien impulssien avulla (Huhtinen-Hildén & Isola, 2018, 12).

Huhtinen-Hildénin & Isolan (2018) mukaan luovuus voi olla joko osana ryhmä- toimintaa tai koko ryhmätoiminta voidaan rakentaa sen ympärille, jolloin yhtei- nen luova matka on pidempi. Pidempikestoinen prosessi voi auttaa rakenta- maan tilaa, jossa on helpompi etäännyä arkisesta minästään. Luovaa ryhmätoi- mintaa voidaan soveltaa kaiken ikäisille ja kuntoisille. Jotta luovaa toimintaa voisi systemaattisesti hyödyntää sosiaali- ja terveysaloilla, vaatii se kuitenkin siinä tarvittavien ammatillisten lähestymistapojen hallintaa. On tärkeää myös osata tunnistaa taiteen soveltavan käytön vaatima ammattitaito, sekä osata erottaa toisistaan sosiaalialalla käytettävän luovan työskentelyn tavoitteet ja me- netelmät lääkinnällisen kuntoutuksen muodoista, kuten taide- tai musiikkiterapi- asta. (Huhtinen-Hildén & Isola, 2018, 12.)

Käytin työpajaa suunnitellessani *KOTO – Kohtaamisia taidolla ja taiteella: Kiel- ten ja kulttuurien yhteisöllistä oppimista ja kotoutumista* (Karlsson, Lastikka & Vartiainen, 2018) – julkaisua, joka on osa Itä-Suomen yliopiston Savonlinnan kampuksella toteutettua KOTO-hanketta. Sain julkaisusta paljon vinkkejä ja ide- oita monikulttuurisen musiikkityöpajan suunnitteluun. Suosittelen lämpimästi kaikkia monikulttuurisen taidetyöpajatoiminnan järjestämisestä tai ohjaamisesta kiinnostuneita tutustumaan tähän julkaisuun.

4 Musiikkityöpajakokeilun suunnittelu

4.1 Yhteiskanteleelle sovittamisen lähtökohtia

Käytin musiikkityöpajan pohjamateriaalina kuvionuottisovituksia, jotka olimme laatineet neljän soitettavalle Soivan Sampo8 -yhteiskanteleelle kesäkurssilla Metropolian Soiva-kampuksella toukokuussa 2022. Käsittelen kuvionuotteja tarkemmin luvussa 4.2.

Koska käytössäni olivat nyt kahden soitettavat Twin8-yhteiskanteleet (ks. kuva 1), oli mietittävä, miltä osin pystyin käyttämään valmiita Soivan Sampo8-yhteiskanteleelle suunnattuja sovituksia musiikkityöpajan materiaalina. Koistisen (2023, ei pvm.) mukaan kahdensoitettava 2 x 8-kielinen Twin8-yhteiskantele sopii niin improvisaation kuin tuttujen kappaleidenkin yhteissoiton opetukseen ja sitä on mahdollista virittää kaikkiin C-pohjaisiin moodeihin, Bb-bluesasteikkoon sekä A-pentatoniseen asteikkoon. Kahdensoitettavat Twin8-kanteleet on kehitetty alun perin musiikkiterapian tarpeita ajatellen, tavoitteena matalan kynnyksen musiikillinen vuoropuhelu. (Koistinen, 2023.)

Kuva 1. Twin8-yhteiskantele. Kuva: Riikka Suihkonen.

Soivan Sampon kesäkurssilla neljän soitettava yhteiskantele oli viritetty C-duuriin, ja koska ajanpuutteen vuoksi halusin käyttää kesäkurssilla laatimiamme valmiita sovituksia myös musiikkityöpajassa, päädyin pitämään myös kahden

soitettavat Twin8-kanteleet C-duurissa. Toinen vaihtoehto olisi ollut virittää Twin8-kanteleet D-duuriin, johon viisikieliset kanteleet yleensä viritetään. Halusin ottaa mukaan myös kaksi omistamaani viisikielistä, jotta kanteleita varmasti riittäisi kaikille osallistujille. Soitinrakentaja Hannu Koistinen kuitenkin varoitti, ettei soitin ehkä kestäisi korkeampaa virettä, jolloin kielet voisivat olla vaarassa katketa. Päädyin tästä syystä säilyttämään kahdensoitettavilla Twin8-kanteleilla C-duurivireen ja viritin myös viisikieliset kanteleet C-duuriin.

Musiikkityöpajassa perheet pääsivät soittamaan Twin8-yhteiskanteleita helposti lähestyttävien kuvionuottisovitusten avulla äiti-lapsi-pareittain. Punaisena lankana oli pitää matalan kynnyksen työpaja, jossa ei tarvitse etukäteen osata mitään, ja jossa ei katsota tai arvoteta sitä, kuinka hyvin kukin osaa soittaa. Tavoitteena oli tehdä kuvionuottisovituksista niin helppoja, ettei voi tulla epäonnistumisen kokemusta. Yhtenä tavoitteena oli saada lasten lisäksi myös heidän äitinsä mukaan osallistumaan.

Kuvionuottimenetelmän kehittäjien Markku Kaikkosen ja Kaarlo Uusitalon julkaisemissa oppimateriaaleissa on myös runsaasti valmiita sovituksia kuvionuotteille. Valmiissa sovituksissa melodiat tosin ovat niin haastavia, että päädyimme Soivan Sampon kesäkurssilla laatimaan neljän soitettavalle yhteiskanteleelle kokonaan uusia sovituksia. Näissä matalan kynnyksen sovituksissa ideana on se, ettei melodioita tarvitsekaan soittaa, vaan soitetaan vain säestykset. Koska Soivan Sampo8 -yhteiskanteleessa on neljä kielistöä yhdessä, kirjoitetaan sille siis neljä stemmaa, jotka ovat matalasta korkeampaan bassostemma, altto-, sopraano-, ja piccolostemma. Yksittäisen stemman ääniala on diatoninen C-asteikko, joka sisältää siis sävelet c, d, e, f, g, a, h, c. Sovituksia laadittaessa lähdimme bassostemmasta liikkeelle. Bassostemma kirjoitetaan soinnun pohjasävelen mukaan, altto, sopraano ja piccolo muodostavat yhdessä kolmisoinnun. Stemmat kannattaa kirjoittaa rytmisesti pareittain siten, että sopraanolla ja piccololla on yhteneväinen rytmitys, bassolla ja altolla samoin, tällöin soittajat saavat tukea toisistaan. Rytmistä yksinkertaisuutta tavoiteltiin myös siten, että sointu vaihtuu vain kerran tahdissa, jolloin se kirjoitetaan kokonuotein.

Sovituksissa ideana on loppujen lopuksi eriyttäminen, eli se että annetaan soittajalle ensin helpoin sovitus, joka on merkitty ”taso 1:ksi”. Kun se alkaa sujua, voi antaa hieman vaikeamman, ”taso 2” sovituksen, ja niin edelleen. Eri tasoiset sovitukset laaditaan kuitenkin siten, että yhtä aikaa voi olla soittamassa eri tasoisia soittajia, jolloin kaiken tasoiset stemmat kuulostavat hyvältä yhdessä. Kun kappale on tullut tutuksi voidaan soittamisen tukena käyttää taustanauhaa, jolta tulee kappaleen melodia. Taustanauhoja voi tehdä itse Garage band -ohjelmalla, johon saimme ohjausta Soivan Sampon kesäkurssilla. Taustanauhoja laadittaessa on tärkeää, että kappaleen perussyke tulee ulos mahdollisimman selkeästi.

4.2 Kuvionuotit musiikkityöpajan työkaluna

Kuvionuottimenetelmä on musiikkiterapeutti Kaarlo Uusitalon¹ alun perin kehitysvammaisille lapsille ja nuorille kehittämä nuottikirjoitusmenetelmä, jossa nuotti-informaatio merkitään konkreettisesti muotojen ja värien avulla, ja jonka ansiosta soittaminen onnistuu lähes välittömästi. Soitettava sävel löytyy helposti, sillä soittimeen liimataan kuvionuotteja vastaavat tarrat (ks. kuva 2.) Kuvionuottimenetelmä soveltuu useille soittimille, kuten pianolle, laattasoittimille, kanteleelle, harmonikalle, kitaralle, bassolle sekä lyömäsoittimille. (Kaikkonen & Uusitalo, 2013, s. 5, 7; Ruokonen, 2016.)

Erityispedagogiikan lisäksi kuvionuotit soveltuvat Kaikkonen & Uusitalon (2013) mukaan kuntoutukseen, terapiaan, soiton alkuopetukseen, yhteismusisointiin, sekä kaikille musiikkiharrastustaan aloitteleville. Kuvionuoteilla voidaan merkitä oktaavialet, eri sävelet, sävelten kestot, ylennykset ja alennukset, tauot sekä sointumerkit kuten perinteisillä nuoteillakin, joten kuvionuoteista on helppoa myöhemmin siirtyä myös perinteisen nuottikuvan käyttöön, mikäli niin haluaa ja edellytykset siihen ovat olemassa. (Kaikkonen & Uusitalo, 2013, s. 5, 30.) Väli-vaiheena voidaan käyttää Kaikkosen & Uusitalon (2013) mukaan värinuotteja,

¹ Figurenotes © Kaarlo Uusitalo, 1996

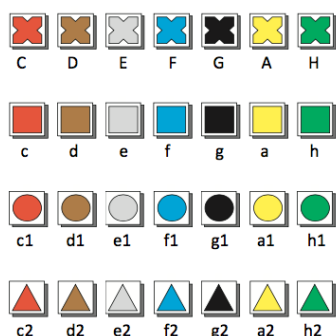
Figurenotes applications © Markku Kaikkonen and Kaarlo Uusitalo, 1998

jotka ovat käytännössä kuvionuottivärein väritettyjä perinteisiä nuottiviivastolla sijaitsevia nuotteja. (Kaikkonen & Uusitalo, 2013, s. 11.)

Kuva 2. Kuvionuotit neljänsoitettavassa Soivan Sampo8 -yhteiskanteleessa. Kuva: Riikka Suihkonen.

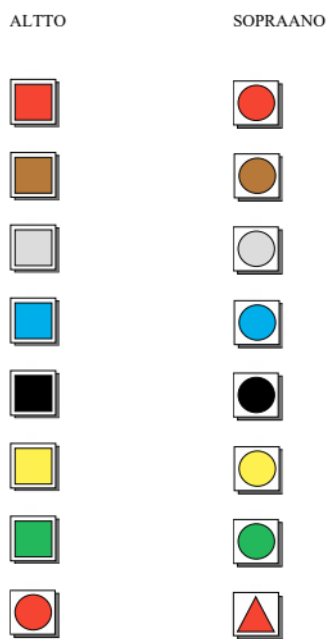
Ruokosen (2016) mukaan kuvionuoteissa jokaista säveltä vastaa oma värinsä: C = punainen, D= ruskea, E = harmaa, F = sininen, G = musta, A = keltainen ja H = vihreä. Kullakin oktaavialalla on oma muotonsa, suuri oktaavi on vinoristi, pieni oktaavi neliö, 1-viivainen oktaavi on ympyrä, 2-viivainen oktaavi kolmio ja 3-viivainen oktaavi timantti (ks. kuva 3.). (Ruokonen, 2016, s. 128.)

Kuva 3. Sävelten värit ja muodot. (Kaikkonen & Uusitalo, 2005, s. 7.) Figurenotes © Kaarlo Uusitalo. Julkaistu tekijän luvalla.

Kaikkonen & Uusitalon (2013) mukaan alkeissoitossa musisoidaan useimmiten ensimmäisen oktaavin alueella ja myös laulumelodiat liikkuvat pääasiassa tällä alueella. Ensimmäisen oktaavin symboliksi valittu ympyrä onkin yksi helpoimmin

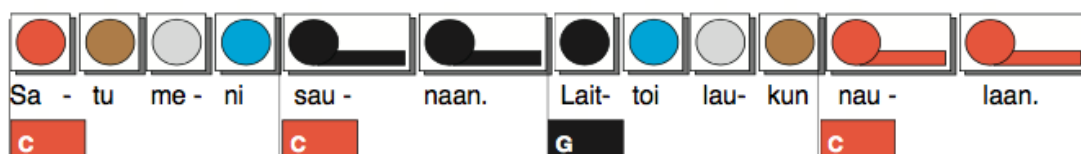
tunnistettavista muodoista. (Kaikkonen & Uusitalo, 2013, s. 32.) Myös Twin8-yhteiskanteleen 1-viivaiseen oktaaviin viritetyn sopraanokielistön sävelet on merkitty ympyröin. Matalamman, pieneen oktaaviin viritetyn alttokielistön kuvionuotit ovat vastaavasti neliömuotoisia. (ks. kuva 4.)

Kuva 4. Kuvionuottiliuskat, jotka kiinnitettiin Twin8-yhteiskanteleiden kielten alle melodiasoittoa helpottamaan. Liuskassa voi olla sävelten nimet merkittynä, mikäli soittaja tuntee ne jo. Sävelten nimien tunteminen ei ole kuitenkaan oleellista. Kuvionuottiliuskat on laatinut Lumi Ollila.

Sävelten kestot ilmaistaan kuvionuoteissa konkreettisesti nuotin pituutena. Normaalkokoisella kuvionuotilla kuvataan tavallisesti neljäsosanuottia. Tätä puolta lyhyempi eli kapeampi nuotti kuvaa yleensä kahdeksasosanuottia. Koska kuvionuotteja käytetään lähinnä erityisopetuksessa sekä soiton alkuopetuksessa, tätä lyhyempiä aika-arvoja ei yleensä käytetä. Tahtilajia tai kertausmerkkejä ei merkitä nuottiin erikseen, sillä abstrakteja musiikillisia termejä pyritään alkuvaiheessa välttämään. Tapauskohtaisesti laskemista voidaan kuitenkin käyttää opetuksen tukena ja esimerkiksi kuvionuottien alkuun voidaan merkitä tahtiosoitusta. (Kaikkonen & Uusitalo, 2013, s. 36.)

Kuvionuoteissa soinnut merkitään värilaatikoiden avulla, joiden sisälle reaali-sointumerkit kirjoitetaan (ks. kuva 5.) Kolmisoinnut ovat kuvionuotein helposti hahmotettavissa. Sointulaatikon väri osoittaa soinnun pohjasävelen, ja laulun säestäminen onnistuu jo yhden sävelen eli soinnun pohjasävelen avulla. Soinnun terssi löytyy etsimällä ensin soinnun väri, eli pohjasävel ja sitten värille ”kaveri” eli terssi. Kaveri löytyy pianolla, kun jättää yhden valkoisen koskettimen väliin. Pianolla kokonainen kolmisointu löytyy soittamalla soinnun värin (pohjasävel) ja sille kaksi kaveria (soinnun terssi ja kvintti). (Kaikkonen & Uusitalo, 2013, s. 37.)

Kuva 5. Melodian, sointujen ja sanojen asettelu kuvionuoteilla. (Kaikkonen & Uusitalo, 2015, s. 7.) Figurenotes © Kaarlo Uusitalo. Julkaistu tekijän luvalla.

Viisikielisen kanteleen alkeissoitossa esimerkiksi musiikkileikkikouluissa käytetään yleisesti marjatarroja (mansikka-, mustikka-, ja lakkatarrat), jotka on liimattu kanteleen pintaan kielten alle. Marjatarrojen avulla lapsi löytää nopeasti I, IV ja V-soinnun ja osaa säestää helppoja lastenlauluja ja kansanlauluja kanteleella sulkusoinnuilla. Melodioita taas on kanteleen alkeisopetuksessa totuttu perinteisesti merkitsemään kielinumeroiden avulla. Kuvionuoteissa on Kaikkonen & Uusitalon (2013, s. 23) mukaan kuitenkin se etu, että niiden avulla hallittuun melodioiden soittoon ja merkitsemiseen pääsee nopeasti kiinni. Näkisin, että varsinkin useampikielisissä kanteleissa, kuten Koistisen Twin8-yhteiskanteleet, kanteleen kielten alle kanteen liimattavat kuvionuottitarrat voivat helpottaa sävelten hahmottamista ja nopeuttaa monimutkaisempien melodioiden löytymistä kielinumeromerkintään verrattuna.

5 Musiikkityöpajakokeilun kulku

5.1 Ensimmäinen ja toinen työpajakerta

Paikalle saapui kaksi ukrainalaista perhettä, pari A sekä pari B. Ensimmäiset puoli tuntia kului lupapapereita täyttäessä ja kahvitellessa. Sitten aloitimme varsinaisen työpajaosuuden. Kanteleet oli sijoitettu pöydille, kaksi lähemmäs toisiinsa ja yksi kauemmas toiselle puolelle huonetta. Lisäksi pienellä pöydällä oli kaksi viisikielistä kanteletta. Pari B halusi kauemmas istumaan.

Pari A:n lapsi, jolla oli aiempaa musiikkitaustaa, alkoi spontaanisti soittaa *Jaakko kultaa*. Näytin vanhemmille, kuinka sitä voisi säestää punaisella ja mustalla sävelellä, eli soinnun pohjasävelellä ja kvintillä samalla, kun lapsi soittaa melodiaa. Lisäsimme säestyskuviioon myöhemmin vielä oktaavin. Kysyin, haluaisitteko seuraavaksi helpomman vai vaikeamman kappaleen, johon pari B:n äiti vastasi, että meillä Ukrainassa opettaja päättää, ja sinä sanot vaan mitä tehdään.

Otimme kappaleeksi helpomman, eli *Satu meni saunaan* ja näytin sointukartasta I-soinnun eli punaisen soinnun. Paperi liikkui, mikä teki soitosta hankalaa. Päätin, että seuraavalla kerralla kiinnitän paperin sinitarralla kiinni kanteleeseen ennen kuin alamme soittaa. Tulin myös siihen tulokseen, että kokonaisen soinnun näyttäminen ei ole vielä tarpeen, muistaen Soivan Sampon kesäkurssilta neuvon, jonka mukaan kannattaa aluksi soittaa sointu kahden sormen, ”pupun-korvien” otteella samaan tapaan kuin soitetaan viisikielistä kanteletta.

Toisena kappalevaihtoehtona oli Pachelbelin *Kaanon*, mutta päätimme, että soitamme sitä myöhemmin. Pari A:n lapsi kiinnostui myös sivupöydällä olevista viisikielisistä kanteleista, ja tuli lopuksi vielä luokseni esittämään *Jaakko kultaa* viisikielisellä kanteleella. Osallistujat kiittelivät tunnista ja toivoivat, että voisivat aina olla kahvilassa soittamassa.

Seuraavana päivänä pidimme toisen työpajakerran. Kaksi perhettä tuli paikalle ensin, ja kolmas, uusi pari, hieman myöhemmin.

Annoin kahdelle ensin tulleelle parille *Satu meni saunaan* kuvionuotit, jotta he näkisivät kappaleen suomenkieliset sanat. Annoin myös väriliidut sävelille 1-5, sekä väritystehtävän, jonka tarkoituksena oli tehdä kuvionuottivärejä tutummaksi. Väritystehtävä sisälsi myös osuuden, johon sai itse keksiä oman melodian.

Kun kolmas pari tuli paikalle, annoin heille ja muille pareille uudeksi kappaleeksi *Naakka*-kappaleen ja sen kaksi ensimmäistä riviä. Pari C:n poika sanoi, että soittaminen sattuu sormiin. Puhuimme hänen äitinsä kanssa, ettei kieliä tarvitse painaa niin lujaa. Poika sai myös kokeilla kanteleen soittoa malleilla. Silloin selvisi, että hän soittaa rumpuja, ja että haluaisi soittaa rumpua seuraavalla kerralla. Hän näki kehärumpuni ja sanoi, että tämä kelpaa minulle.

A- ja B-pari soittivat *Naakka*-kappaleen loppuun saakka. Tunnin lopussa soitimme kaikki yhdessä *Naakka*-kappaleen. En ollut etukäteen suunnitellut tunnin loppuun esiintymistä, mutta osallistujien perheet tulivat paikalle, ja tilanteesta muodostui yllättäen esiintymistilanne. Minusta tuntui, että ohjasin sen hieman epäselvästi. Kukin sai soittaa vuorollaan, mutta en näyttänyt riittävästi sykkettä. Jälkeenpäin ajattelen, että olisin voinut antaa esimerkiksi kahden edellisenä päivänä tulleen lapsen soittaa heille ennestään tutun *Jaakko kulta* -kappaleen ja uusi poika olisi sitä saanut säestää rummulla.

Pari A:n tytär, jolla oli aiempaa musiikkiharrastustaustaa, nautti selvästi luovuutta ruokkivista tehtävistä. Hän kirjoitti tunnin aikana myös spontaanisti itse väreillä omia notaatioita ja soitti niitä rohkeasti minulle. Hän kokeili myös Twin8-kanteleen matalammille alttokielille yltämistä ja kirjoitti pienen oktaavin - kuvionuotein neliönmuotoisen - C:n omalla tavallaan. En halunnut korjata sitä, vaan annoin hänen keksiä itselleen omia muistiinmerkitsemistapoja.

5.2 Kolmas ja neljäs työpajakerta

Kolmannella kerralla paikalla oli kaksi paria, pari A ja pari B. Olimme asetelleet jo aiemmin pöydät vierekkäin ja päättäneet, että kokeilemme työskennellä

enemmän yhdessä ryhmänä aikaisemman parityöskentelyn sijaan. Tämä oli selkeästi oikea ratkaisu ja vapautti tunnelmaa.

Tiedostin myös edellisiltä kerroilta, että vaikka kyseessä olikin dialoginen oppimisprosessi, jossa opimme toinen toisiltamme, olisi tärkeää, että tuokioilla olisi selkeä, mahdollisimman samana pysyvä rakenne joka kerta. Niinpä päätin, että alun kahvittelun jälkeen kokoonnumme yhdessä alkupiiriin lämmittelyleikkiä varten, jonka jälkeen seuraa itse soitto-osio.

Teimme lämmittelyleikkinä peliä, jossa piirissä haetaan toiseen osallistujaan katsekontakti ja taputetaan yhtä aikaa. Tämä leikki vapautti selkeästi ilmapiiriä. Leikimme seuraavaksi taputuksen kierrättämistä ringissä, eli leikkiä jossa kukin vuorollaan taputtaa kerran, mutta kahdesta taputuksesta suunta vaihtuu. Siirryimme seuraavaksi kanteleiden ääreen tekemään sävelen kierrätyspeliä. Sen säännöt olivat periaatteessa samat. Ehdotin, että peliä voisi pelata myös kahdella sävelellä, jolloin Pari B:n tytär keksi, että ne voisi soittaa yhtä aikaa terssi-intervallina. Se oli minusta hyvä idea, mutta osoittautui hankalaksi kuulla, joten ehdotin, että terssi soitetaan kahdesti. Pelasimme peliä pitkään, ja tajusin, että tarvitsisimme jonkin säännön, miten peli loppuu. Kun sanoin tämän ääneen, äidit kertoivat, että heillä on olemassa tällainen peli. He olivat itse asiassa puhuneet jo alkupiirissä, että heillä on eräs peli, jota pelataan istuen.

Nyt siirryimme pelaamaan tätä peliä. Olin suunnitellut tähän kohtaan kanteleensoittoa, mutta ymmärsin, että sen aika ei ole nyt vaan esimerkiksi ensi kerralla. Pelasimme melko pitkään, ja työparinikin tuli mukaan. Lapsille piti tässäkin hienon selventää sääntöjä, mutta hienosti he jaksoivat pelata mukana. Lopussa työparini näytti meille itse tuntemansa rytmipelin englanniksi. Siinä oli kehorytmi, joka sopi Jaakko kultaan, joten tunti päättyi yhteiseen *Jaakko kulta* -lauluun kehorytmisäestyksellä, jonka kaikki oppivat nopeasti.

Neljännellä kerralla paikalla oli taas kaksi paria, pari A ja pari B. Olin suunnitellut tunnin sillä ajatuksella, että punaisena lankana olisi yhdessä soittamisen opiskelu. Tavoitteena oli päästä soittamaan Garageband-ohjelman pulssia

osoittavaan klikkiin. Soivan Sampon kesäkurssilla olin saanut vinkin harjoitella ensin tutulla kappaleella. Niinpä soitimme *Jaakko kultaa*. En ollut ehtinyt piilottaa kanteleita ennen tunnin alkua, joten lapset aloittivat innoissaan soittamisen jo ennen varsinaisen tunnin alkua. Pyysin heidät kuitenkin vielä kanteleiden äärestä alkupiiriin. Alkupiirissä jatkoimme siitä, mihin eilen jäimme, eli kehorytmeistä.

Teimme jälleen lämmittelyleikkinä peliä, jossa piirissä haetaan toiseen osallistujaan katsekontakti ja taputetaan yhtä aikaa. Peli kulki sujuvasti. Sitten oli vuorossa työparini kehorytmi. Jatkoimme myös *Jaakko kultaa* kehorytmisäestyksellä, ensimmäinen liike tuli työpariltani, ryhmän kanssa yhdessä keksimme loput liikkeet. Tähän meni yhteensä noin 15 minuuttia.

Seuraavaksi soitimme *Jaakko kultaa* taustabiitin kanssa yhteen. Kysyin pareilta, mutta he eivät halunneet uutta kappaletta. Lopuksi täytettiin palautekysely.

5.3 Viides ja kuudes työpajakerta

Viidennellä työpajakerralla paikalla olivat taas parit A ja B. Tunnin kesto oli noin 60 minuuttia. Kokoonnuimme taas alkupiiriin ja aloitimme *Simama kaa* -lauleleikillä Tansaniasta. Leikin ideana on reagoida laulun sanoihin nopeasti ja rytmisissä. Leikistä on olemassa kolme versiota, seisten, istuen, ja tuolin kanssa leikittävä versio. Seisten leikittävä versio sujui hyvin ja osallistujat hymyilivät, mutta oli kovin kuuma, emmekä jatkaneet sen vuoksi tuoliversioon, jota olin etukäteen ajatellut.

Siirryimme kanteleiden ääreen ja soitimme lämmittelyksi asteikkoa ylös omaan tahtiin, tavoitteena yhteinen sointumatto. Osallistujat kiirehtivät kovin, ja koitin rauhoitella heitä kuuntelemaan kanteleiden kaunista sointia, niin oman kuin vierustoverinkin.

Soitto-osuuteen olin valinnut *Viidakossa*-kappaleen. Opetin aluksi laulun sanat ja tajusin nopeasti, ettei paperin jakaminen tässä vaiheessa ollut kovin järkevää,

koska parit olivat kiinni papereissa myös tanssiessaan. Jatkossa jakaisinkin paperit mieluummin vasta tunnin loppuksi, ja opettelisimme laulut tunnilla kokonaan korvakuulolta ja liikkuen. Toisaalta kappaleen rakenne ehkä selvisi paperista.

Tanssimme laulua alkuperäismusiikin tahtiin suomeksi ja englanniksi. Sitten esittelin kuvionuottistemmat ja tutustuimme niihin hetken, kunnes kokeilimme soittaa taustan kanssa. Alussa soitto oli hieman kiireistä, ja oli yritystä tehdä paljon nopeassa tempossa. Aloin tällöin sanoa värien nimiä englanniksi ääneen, jotta oikea tempo löytyisi. Yksi lapsista alkoi sanoa värejä suomeksi ja yhdyin hänen puheeseensa. Sitten syke löytyi.

Soitimme koko taustan läpi ja yksi kerta tuntui riittävältä. Kysyin, oliko helppoa, ja he vastasivat, että vaikeaa. Juttelimme kiirehtimisestä ja ymmärsin, että osallistujat ovat ehkä osin kulttuurisistakin syistä tottuneet "suorittamaan" musiikkia ja ajattelemaan, että sen täytyy olla aina mahdollisimman monimutkaista ollakseen hyvää. Totesin siihen, että eipä sen tarvitse aina olla niin monimutkaista. Joskus yksinkertainen riittää.

Sitten kysyin, haluaisivatko lapset vielä soittaa vai mieluummin piirtää. Loppu-tunnin piirsimme. Työparini toi paljon erilaisia välineitä, kuten vesivärit, pullovärit, tussit ja liidut. Annoin tehtäväksi piirtää paikkaa Suomessa (tai uudessa kotikaupungissa) jossa viihtyy, tai joka tuo itselle turvaa. Kuuntelimme taustalla kantelemusiikkia. Lapset uppoutuivat piirtämään ja aika loppui kesken, joten päätimme jatkaa piirroksia seuraavana päivänä.

Houkuttelin myös pari B:n äidin piirtämään. Hän sanoi, ettei piirrä. Kyselin varovasti sille syytä. Etteikö hän mielestään osaa vai eikö vain yleensä piirrä. Kerroin, etten minäkään yleensä piirrä, etten ole tottunut piirtämään. Aloin malliksi piirtää silmät kiinni paperille sattumanvaraisia muotoja. Äitikin alkoi piirtää. Kehuin hänen piirrostaan. Sitten hän otti puheeksi suomalaisen lempikappaleensa, *Pikkuveli* ja toin hänelle sen nuotin nähtäväksi. Koetin kääntää kappaleen lyriik-

koja hänelle englanniksi ja keskustelimme siitä, mitä ne tarkoittavat. Hän oli silminnähden liikuttunut kappaleen sanoman kuultuaan ja sanoi, että sanat ovat niin kauniit.

Laitoin kappaleen soimaan samalla kun piirsimme. Kirjoitin lopuksi äidin tekemän piirroksen taakse *Pikkuvelli*-kappaleen alkuperäisen esittäjän, Noitalinna Huraa!:n nimen. Tunnin loputtua tajusin unohtaneeni jakaa palautekyselyn.

Kuudennella kerralla paikalle tuli vain pari A. Tytär tuli Max-nimisen pehmolelun kanssa. Hän halusi heti laulaa minulle. Hän sanoi, että laulaa Ukrainan kansallislaulun. Hetki oli hyvin herkkä, kun kuuntelin hänen lauluaan ja katsoimme toisiamme silmiin.

Koska paikalla oli vain yksi pari, emme kokoontuneet alkupiiriin. Keskustelimme sen sijaan aluksi siitä, haluaisiko tytär ottaa soittotunteja musiikkiopistossa. Hän kertoi, että haluaisi sekä laulu- että pianotunteja. Ensin kertasimme *Viidakossa* - kappaletta laulaen ja liikkuen - hän oli hyräillyt sitä jo aiemmin tunnilla - sitten soitimme taustan kanssa.

Kysyin, haluaisivatko he kokeilla myös toista kappaletta, ja soitimmekin Pachelbelin *Kaanonin*. Äiti piti siitä kovasti. Koska toista paria ei tullut, soitin itsekin mukana toisella kanteleella. Äiti kysyi, ovatko nämä kokonuoitteja ja puolinootteja ja kertoi, että he ovat opiskelleet musiikkiopistossa rytmejä ja nuotteja jonkin verran. Olin miettinyt työpajojen aikana, pitäisikö minun opettaa enemmän oikeilla nimillä, vai pitäytyä vain kuvionuoteissa, mutta olin kuitenkin päätenyt pitäytymään kuvionuoteissa. Jatkossa kiinnitän kuitenkin enemmän huomiota kuvionuottien aika-arvojen esittelyyn, ennen kuin alamme soittaa, ainakin, mikäli mukana on henkilöitä, jotka ovat jo aiemmin opiskelleet musiikkia.

Koska toinen pari ei tullut lainkaan, päätin jättää lopputuntiin suunnitellun piirrosten jatkamisen yhdelle lisäkerralle. Sovimme työparini ja paikalla olleen parin kanssa, että tapaisimme vielä kerran elokuun alussa, jolloin olisi loppuhaastat-

telu, sekä piirrosten viimeistely. Samalla voisimme keskustella musiikkiopistossa opiskelusta, ja ehtisin siihen mennessä ottaa selville, onko ilmoittautuminen heille mahdollista.

Työpajakerran lopuksi sain ihanan auringonkukan ja kortin sekä kyydin kotiin työpariltani. Osallistujat kiittelivät ja hymyilivät.

5.4 Loppukeskustelu ja ryhmän päättäminen

Loppukeskustelu pidettiin noin kaksi viikkoa viimeisen tapaamisen jälkeen. Loppukeskustelussa paikalla oli vain pari A. Tytär oli edellisellä kerralla esittänyt minulle ukrainalaisen laulun ja kysynyt, miten sitä voisi säestää viisikielisellä kanteleella. Aloitimme tunnin katsomalla säestysvaihtoehtoja tähän kappaleeseen, johon kului tunnista noin 35 minuuttia. Sitten kysyin, haluaisiko tytär tehdä maalauksen loppuun täällä vai kotona. Hän halusi tehdä sen mieluummin kotona, koska voi samalla kuunnella lempimusiikkiaan kuulokkeilla.

Keskustelimme lopuksi haastattelukysymykset läpi, niin että nauhoitin ne ja juttelimme kysymykset läpi. Paperi oli edessä, mutta vastauksia ei ollut pakko kirjoittaa. Kävi ilmi, että äiti on harrastanut kotimaassaan pitkään laulua paikallisen kirkon bändissä ja ikävöi ryhmäänsä. Koetimme miettiä, miten hän voisi jatkaa harrastustaan. Annoin vielä viisikielisen kanteleeni pari A:lle lainaksi.

Tytär oli innoissaan kanteleella säestämisestä ja sanoi tapaamisen lopuksi, että haluaa tehdä videon oppimastaan ukrainankielisestä kappaleesta. Hänen äitinsä oli myös todella iloinen sovituksesta. He yllättyivät kovasti nähdessään, että olin kirjoittanut ukrainankieliset sanat sovitukseen eurooppalaisilla kirjaimilla. Äiti vaikutti silminnähden kiitolliselta, sanoi että tästä on niin paljon apua, ja että ryhmässä on ollut todella turvallinen ja hyvä olla.

Kävimme lisäksi loppuhaastattelua edeltävänä päivänä musiikkiopiston toimistolla yhdessä. Kysyimme oppilaspaikkaa tyttärelle, mutta valitettavasti pianon oppilaspaikat olivat jo täynnä. Myös laulussa oppilaspaikat olivat täynnä. Tytär pääsi jonoon, ja häneen luvattiin olla yhteydessä. Sain myöhemmin syksyllä

ilokseni kuulla, että pianon oppilaspaiikka oli järjestynyt ja tytär pääsi aloittamaan pianonsoiton opinnot musiikkiopiston oppilaana. Tuntui mukavalta, että olin saanut olla apuna tässä prosessissa.

6 Musiikkityöpajatoiminnan arviointi

Tässä luvussa käsittelen musiikkityöpajakertoja, ja peilaan niitä sekä niistä kerättyjä aineistoja tutkimuskysymyksiin. Käsittelen turvallisen ilmapiirin rakentamista, osallisuuden kokemusten syntymistä sekä Twin8-yhteiskanteleen roolia musiikkityöpajoissamme. Luvussa 7 arvioin musiikkityöpajakokeilua kokonaisuutena ja pohdin monikulttuurisen musiikkityöpajatoiminnan kehittämismahdollisuuksia tulevaisuudessa.

6.1 Miten rakennettiin turvallinen ilmapiiri osallistujille?

Ensimmäinen tutkimuskysymys käsitteli turvallisen ilmapiirin luomista osallistujille. Ryhmäprosessi alkaa Huhtinen-Hildénin & Isolan (2018, s. 10) mukaan tyyppillisesti virittäytymisellä ”käsillä olevaan hetkeen, ryhmään ja sen vuorovaikutukseen”. Turvallisen ja sallivan ilmapiirin luominen onkin keskeistä ryhmätoiminnan alkaessa ja siihen vaikuttavat useat tekijät, kuten esimerkiksi se, tuntevatko osallistujat ennestään toisiaan, vaiko eivät.

Päätimme rakentaa turvallista ilmapiiriä järjestämällä tuokiot osallistujille ennestään tutussa paikassa, jossa perheet olivat tottuneet vierailemaan äiti-lapsikahvilassa. Toisena keinona oli se, että myös me ohjaajat olimme osallistujille ennestään tuttuja. Työparini jo pidemmältä ajalta, mutta minäkin olin käynyt seurakunnan monikulttuurisessa perhekahvilassa muutaman kerran keväällä tutustumassa sen asiakkaisiin ja tunnelmaan.

Koen, että myös roolijakomme tuki turvallisen ilmapiirin muodostumista. Oma roolini oli enemmän musiikkityöpajan ohjaajan, kun taas seurakunnan monikulttuurisesta työstä vastaava työparini osasi taitavasti keskittyä kohtaamaan asiakkaat ja luomaan helposti lähestyttävää, turvallista ilmapiiriä. Sitä hän teki elein

ja ilmein, toivottamalla osallistujat lämpimästi tervetulleeksi, tarvittaessa huolehtimalla, että he pääsevät paikalle, hymyilemällä ja puhumalla selkeästi ja eläväisesti, sekä yleisesti suhtautumalla asioihin positiivisesti. Hän myös järjesti työpajojen alussa tarjottavat kahvit.

Yhtenä rennon ilmapiirin luomisen keinona käytimme kahvittelua. Kahvin juominen on hyvin suomalainen tapa ja soveltuu siksi mielestäni erityisen hyvin monikulttuurisen työpajan ohjelmanumeroksi. Kahvitellessa on mahdollisuus jo ”riikkoa jäätä” ja tutustua rennossa ilmapiirissä toinen toisiimme. Itse tosin jännitin ensimmäisillä kerroilla varsin paljon sitä, miten itse työpajaosio ja esimerkiksi tutkimuslupien esittely tulevat sujumaan, jonka vuoksi en ehkä osannut olla yhtä avoin kuin työparini. Pysin kuitenkin tervehtimään paikalle saapuvia osallistujia reippaasti ja hymyilemään heille.

Rakensimme turvallista ilmapiiriä myös erilaisten lämmittelyleikkien ja pelien avulla. Varsinaisia nimileikkejä emme ensimmäisellä kerralla käyttäneet, sillä parit A ja B tunsivat jo ennestään toisensa. Myöskään toisella kerralla emme käyttäneet nimileikkejä, vaikka paikalle tuli uusi pari C, sillä pari tuli paikalle hie-man myöhemmin ja olimme jo ennättäneet aloittaa soittamisen. Näin jälkikäteen ajatellen olisi toki ollut hyvä idea tehdä jonkinlainen tutustumisleikki tai käydä osallistujien nimet läpi ainakin jollakin tavoin tässä vaiheessa.

Huhtinen-Hildén, Lamppu ja Rahmel (2018) kirjoittavat siitä, miten yhteiset hasutteluleikit auttavat ryhmään ja käsillä olevaan hetkeen keskittymisessä, ja muovaavat ryhmästä turvallista yhteisöä, jossa on salliva ilmapiiri. (Huhtinen-Hildén, Lamppu & Rahmel, 2018, s. 15.) Tällaisia nopeaa reagointia vaativia leikkejä meillä oli esimerkiksi tansanialainen *Simama kaa* -piirileikki, taputuksen kierrätyspeli ja sävelen kierrätyspeli. Myös ukrainalaisten itse opettama istuen leikittävä taputusleikki vaati nopeaa reagointia. Tämän tyyppiset leikit laukaisevat jännitystä, rohkaisevat heittäytymään, nostavat ryhmän aktivaatiotasoa ja auttavat tarvittaessa virittymään uuteen aiheeseen tai jaksoon ryhmässä (Huhtinen-Hildén, Lamppu & Rahmel, 2018, s. 15).

Tavanomaisten muskareiden tapaan myös monikulttuurisen musiikkityöpajan tunnin rakenne kannattaa pitää mahdollisimman selkeänä, ja heti ensimmäisellä kerralla kannattaa myös esitellä mahdolliset ryhmän säännöt. Jos työpajassa esimerkiksi käytetään soittimia, joihin ei heti tunnin aluksi ole tarkoitus koskea, kannattaa ne siirtää ennen tunnin alkua pois näkyviltä. Tunnin selkeät raamit luovat osaltaan turvallisuuden tunnetta.

Toisaalta tärkeää on myös jättää tuntisuunnitelmissa tilaa osallistujilta itseltään lähteille impulsseille, ja ohjaajalla tulee olla valmius spontaanisti muuttaa tunnin suunnitelmia lennosta. Koenkin, että niin sanotun pedagogisen improvisoinnin rooli tämän tyyppisessä opetuksessa on hyvin suuri. Huhtinen-Hildén (2017) kirjoittaa, kuinka opettaessa järjestelmällisyys ja selkeä rakenne, mutta toisaalta myös luovuus ja improvisointikyky ovat tärkeitä. Opettajan on kyettävä ohjaamaan selkeästi mutta sopivalla hetkellä osattava tarttua oppijoista lähteisiin impulsseihin ryhmän luovaa potentiaalia kannatellakseen. Säännöt, rajat ja ohjeet ovat yhtä lailla tärkeitä kuin oppijoiden omat ideat, niiden huomioiminen ja sitä kautta osallisuuden kokemusten mahdollistaminen. (Huhtinen-Hildén, 2017, s. 398.)

Työpajakertojen edetessä tunnin rakenteeksi vakiintui seuraava:

- alkukahvit
- alkupiiri: lämmittelyleikit, kehorytmit
- soitto-osuus
- rentoutuminen: esim. piirtäminen
- lopetus, joka ei välttämättä ollut aina samanlainen, mutta sisälsi kuitenkin kerralla loppukyselyn täyttämisen.

6.2 Miten osallisuuden kokemus mahdollistui musiikkityöpajassa?

Työpajoja vetäessäni minulle tuli heti vahva tunne siitä, että vaikka kyseessä on kanteletyöpaja, kaikkein tärkeintä olisi antaa osallistujien oman äänen ja ilmai-

sun tulla kuuluville ja näkyville. Niin suomalainen ja kansainvälinen tutkimuskenttä kuin YK:n lapsen oikeuksien sopimuskin pitävät tärkeänä lasten äänen esiin tuomista ja siitä saatavia hyötyjä kasvun ja oppimisen tukena (Karlsson, 2018, s. 49). Jo ensimmäisellä tapaamiskerralla pari A:n lapsi alkoi spontaanisti laulaa ja soittaa *Jaakko kulta* -laulua. Osallistujien lempilauluihin ja leikkeihin sekä muihin toiveisiin eri tavoin tarttuminen muodostuikin oleelliseksi osaksi työpajaa ja oli tärkeä osallisuuden ja vastavuoroisen oppimisen mahdollistamisen keino. KOTO-julkaisussa (Karlsson, 2018, s. 14) tuodaan esiin vastavuoroisuuden tärkeyttä monikulttuurisia ryhmiä ohjatessa, siis sitä, että kaikki oppivat toisiltaan, ja myös ohjaaja oppii osallistujilta. Näin kävi esimerkiksi, kun parit A ja B halusivat opettaa meille tuntemansa ukrainalaisen leikin.

Pyrin mahdollistamaan osallisuutta myös pyytämällä osallistujia halutessaan tuomaan lempimusiikkiaan työpajaan. Pari B:n äiti kertoikin piirtämisen lomassa suomenkielisestä lempikappaleestaan, Noitalinna Huraa!:n *Pikkuveljestä*. Pari A:n tytär taas oppi työpajojen aikana laulamaan tuntemansa *Jaakko kulta* -laulun myös suomeksi. Viimeisellä työpajakerralla pari A:n tytär lauloi hyvin oma-kohtaisen kappaleen, oman maansa kansanlaulun, joka kuvaili sodasta selviytymistä ja voimaantumista. Hän osasi jo laulaa laulun ulkoa, mutta halusi vielä oppia säestämään sen viisikielisellä kanteleella. Koska Twin8-kanteleet oli täytynyt palauttaa jo viimeisen, kuudennen työpajakerran jälkeen Helsinkiin muiden kesäkurssin opiskelijoiden käyttöön, olivat vain omistamani viisikieliset kanteleet aivan viimeisellä päätöskerralla käytettävissä. Laadin loppukeskustelukerralle kuvionuottisovituksen, jonka avulla pari A:n tytär pystyi saman tien säestämään lauluaan viisikielisellä kanteleella. (ks. liite 6.)

Omistamissani viisikielisissä kanteleissa oli myös se etu, että uskalsin antaa niitä – toisin kuin koululta saamiani arvokkaita yhteiskanteleita - kotilainaan osallistujille, ja pari A:n tytär sanoikin haluavansa tehdä kotona videon, jolla hän esittää tämän laulun. Kotiharjoittelun mahdollistaminen oli myös yksi osallisuuden kokemuksen mahdollistamisen keino.

Osallisuutta pyrittiin vahvistamaan myös siten, että kunkin työpajan päätteeksi sai täyttää palautelomakkeen, jonka avulla selvitettiin yleistä viihtyvyyttä työpajassa, olivatko tehtävät sopivan tasoisia osallistujille sekä osallistujien omia toiveita seuraaville työpajakerroille. Palautelomakkeen kannattaa olla mahdollisimman selkeästi muotoiltu ja selkokielineen. Käytännössä huomasin kuitenkin, että osallistujien toiveet tulivat parhaiten esiin spontaaneissa tilanteissa työpajakerrojen ollessa käynnissä. Näin ollen koen, että pedagogisen improvisoinnin sujuva hallinta eli rohkeus muuttaa tunnin suuntaa ennalta suunnitellusta, oli tärkeä osallisuutta mahdollistava keino jo itsessään.

Tuimme osallisuuden kokemusta myös tiedustelemalla osallistujien harrastustoiveita ja harrastusmahdollisuuksia Suomessa musiikkityöpajan päätyttyä. Pari A:n tytär halusi hakea musiikkiopistoon soittamaan pianoa ja laulamaan. Pari A:n äiti oli myös kiinnostunut laulamista, ja kaipasi ryhmää, jossa voisi jatkaa vanhaa harrastustaan. Kävimme yhdessä musiikkiopistolla ja haimme tyttärelle piano-opintoihin paikkaa. Aikuisille maahanmuuttajille ei valitettavasti vielä seurakunnalla ollut tarjota omaa lauluryhmää, mutta tiedostimme tarpeen.

6.3 Miten Twin8-yhteiskantele sopi musiikkityöpajatoimintaan?

Vaikka olen soittanut pienkanteleita aiemminkin, koin että yhteiskantele on aivan oma instrumenttinsa, jonka soittotekniikka poikkeaa esimerkiksi viisi- ja kymmenkielisten pienkanteleiden soittotekniikasta. Yhteiskanteleille ei myöskään ollut vielä valmiiksi julkaistua soitto-opasta tai soittomateriaalia olemassa, vaan vasta kehitteillä. Siispä ainoa materiaali, jota minulla oli ennestään käytettävissäni, olivat Metropolian varhaisiän musiikkikasvatuksen Soivan Sampon kesäkurssilla itse laatimamme sovitukset.

Hyödynsin näitä neljän soitettavalle yhteiskanteleelle sovitettuja kappaleita, kuten Viidakossa ja Kaanon, kahdensoitettavalle Twin8-kanteleille siten, että kaksi Twin8-kanteletta vierekkäin vastasivat yhtä neljän soitettavaa yhteiskanteletta, jolloin saatoin jakaa kaikki neljä stemmaa eli basso-, altto-, sopraano-, ja picco-

lostemman näiden kahden parin kesken. Minusta kuitenkin vaikutti siltä, että väliäänten, eli muiden kuin melodian ja soinnun pohjasävelen hahmottaminen oli soittajille haastavaa, eivätkä ne ehkä olleet vasta-alkajille myöskään musiikillisessa mielessä yhtä palkitsevia soittaa, joten päädyimme viimeisillä työpajakerroilla selvyuden vuoksi soittamaan pelkästään basso- ja sopraanostemmaa.

Myös yhteiskanteleiden ja viisikielisten soittaminen rinnakkain oli mahdollista, sillä myös viisikieliset oli viritetty C-duuriin, ja myös viisikielisten kanteleiden kielten alle oli sijoitettu kuvionuottimerkit. Koska viisikielisessä kanteleessa tarvitaan vain yksiviivaisen oktaavin pyöreitä kuvionuottitarroja, päädyin käyttämään suuren oktaavin vinoristin muotoisia merkkejä sointuotteille (ks. kuva 6). Kuvassa sointuotteet on merkitty I, V, II ja III -asteelle, sillä juuri näitä sointuja viisikieliselle sovittamassani ukrainalaisen laulun säestyksessä tarvittiin (ks. liite 6).

Kuva 6. Kuvionuotit viisikielisessä kanteleessa. Kuva: Riikka Suihkonen

Yksi tärkeä näkökulma yhteiskanteleiden käyttämisessä oli se, miten ne kannustavat osallistujia toimimaan yhdessä. Koin tärkeäksi esimerkiksi sen, miten soittimet ovat sijoitettuna tilaan, ja näkisin että soitinten sijoittaminen luo myös erilaisia mahdollisuuksia toiminnalle. Ensimmäisellä työpajakerralla pöydät olivat tilassa valmiiksi siten, että kaksi yhteiskanteletta oli lähellä toisiaan, ja yksi huoneen muodon ja ulko-oven sijainnin vuoksi kauempana, toisella puolella huonetta. Työpajakertojen edetessä, kun osallistujamääräksi vakiintui kolmen sijaan kaksi paria, päädyimme sijoittamaan yhteiskanteleet lähemmäs toisiaan

yhdessä ryhmänä työskentelyn vahvistamiseksi (ks. kuva 7). Mikäli olisimme ehdineet kokeilla esimerkiksi pareittain improvisointia, olisi voinut kuitenkin olla perusteltua pitää soittimet kauempana toisistaan, tai jopa antaa parien soittaa eri huoneissa, jotta ei syntyisi turhia paineita omien improvisaatioiden esittämisestä.

Kuva 7. Twin8-yhteiskanteleet lähekkäin sijoitettuna. Kuva: Riikka Suihkonen

Toisaalta koen, että kanteleiden sijoittaminen lähekkäin tuki ryhmäytymistä ja yhteisen sykkeen löytymistä vahvistavia lämmittelyleikkejä, kuten sävelen kierätyspeli, sillä osallistujat kuulivat toisiaan ja myös näkivät toistensa soittoa paremmin, kun heillä säilyi katsekontakti muihin soittajiin. Tällöin nopea reagointi oli helpompaa. Neljän soitettavan yhteiskanteleen kanssa tällaiset leikit onnistuivat ehkä vieläkin paremmin, kun kaikki neljä soittajaa ovat aivan lähellä toisiinsa yhteisen soittimen ja yhteisen soinnin ääressä.

Mikäli jatkossa järjestäisin vastaavia työpajoja, olisikin mielenkiintoista siirtää työpajan painopistettä vielä enemmän luovan musisoinnin suuntaan. Toisen parin lapsi oli soittanut kotimaassaan pianoa ja löysi nopeasti lauluja kanteleella, minkä koin myös ohjaavan työpajan kulkua valmiiden kappaleiden opettamisen suuntaan. Toisaalta osallistujille uutena soittimena, josta saa helposti äänen, yhteiskantele voisi kannustaa myös luovaan soittoon, kun ei tarvitse heti ensimmäiseksi miettiä, soittaako teknisesti oikein.

Pienkanteleiden pitkä luovan musisoinnin perinne ja historia on toki jo itsessään tutustumisen arvoinen aihe, josta riittäisi ammennettavaa pidemmäksikin aikaa. Tunneilla voitaisiin tutustua suomalaiseen perinnemusiikkiin kanteleilla soittaen ja laulaen. Lisäksi kurkistettaisiin mahdollisuuksien mukaan osallistujien omiin perinnemusiikkeihin esimerkiksi musiikkinäytteitä kuunnellen, niistä keskustellen sekä mahdollisesti osallistujille tuttuja oman maan perinnelauluja laulaen ja yhteiskanteleella säestäen. Painopiste voisi olla ryhmästä riippuen joko laulamissa, mikäli paikalla on paljon laulamista innostuneita, tai sitten kanteleiden soitossa, kuten pienkanteleperinteestä ammentavassa improvisaatiossa.

7 Pohdinta

Tutkimus vahvisti sitä käsitystäni, että monikulttuurinen musiikkityöpajatoiminta tukee pakolaistaustaisten maahanmuuttajien kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Turvallinen ja salliva ilmapiiri syntyy yksinkertaisin toin, järjestämällä työpajatoiminta mahdollisuuksien mukaan osallistujille ennalta tutussa paikassa, pitämällä tapaamisen rakenne joka kerta samantapaisena, antamalla osallistujille tilaa sekä rohkaisemalla heitä ilmaisemaan itseään. Leikilliset tehtävät ja pelit vapauttavat tunnelmaa ja auttavat ryhmän jäseniä tutustumaan toisiinsa. Vastavuoroisen oppimisen myötä kaikki oppivat, myös ryhmän ohjaaja.

Osallistujien oman äänen tuominen kuuluville, lempilauluihin ja leikkeihin tarttuminen, osallistujien toiveiden kuunteleminen ja toteuttaminen, kuulluksi tulemisen kokemuksen mahdollistaminen ja positiivisen palautteen antaminen tukevat

kaikki osallisuuden kokemusta. Koin myös, että niin yhteiskanteleet yhteisöllisenä, helposti lähestyttävänä soittimena, josta jokainen saa heti äänen, kuten myös kuvionuotit konkreettisena ja havainnollisena nuotinkirjoitustapana molemmat tukivat osallisuuden kokemusta musiikkityöpajassa, sillä soittaminen onnistui välittömästi ilman minkäänlaisia musiikin pohjatietoja. Osallisuutta tuki myös suomalaiseen kulttuuriin Suomen kansallissoittimen, kanteleen kautta tutustuminen, sekä suomeksi laulaminen. Suomen kieltä olisimme voineet käyttää vielä rohkeammin eri yhteyksissä, kuten esimerkiksi kuvionuottien värejä äänen laulamalla, sekä lämmittelyleikkien aikana.

Musiikkityöpajojen pitäminen oli itselleni hyvin opettavainen kokemus. Vaikka minulla oli aiempaa kanteleensoittotaustaa, yhteiskantele oli kuitenkin myös minulle uusi tuttavuus, jonka kanssa oli heti alkuun ratkaistava monta kysymystä. Käyttääkö ison, vai pienkanteleiden soittotekniikkaa, kuinka monen sormen sointuotteita kannattaa opettaa, opetanko vain kuvionuotein, vai käytänpö perinteistä notaatiota ja niin edelleen. Oli ratkaistava opetuksessa käytettävä kieli. Lisäksi osallistujien suuri ikäjakauma, sekä se että osa oli jo opiskellut aiemmin musiikkia, vaikutti opetukseen, samoin opetukseen käytettävissä ollut pienehkö tila.

Huomasin myös, että koska työpajan tavoitteena ei perinteisessä mielessä ollut opettaa pelkästään kanteleen soittoa, voisi se olla hyvä jollain tavalla tuoda osallistujille ilmi ennen ensimmäisen työpajakerran alkua. Voi olla hämmentävää osallistua tämän tyyppiseen toimintaan, mikäli on kotimaassaan tottunut hyvin auktoriteettilähtöiseen, suorittavaan musiikinopetukseen.

Tutkittavan ryhmän pienen koon ja pienen aineiston vuoksi pidän tämän tutkimuksen tuloksia lähinnä suuntaa-antavina. Ne tarjoavat kuitenkin kiinnostavan ikkunan taidepainotteisen esikotouttavan opetuksen suunnitteluun ja järjestämiseen. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia esimerkiksi sitä, miten yhteiskanteleita ja kuvionuotteja hyödyntävä tarinasäveltäminen soveltuisi omana työtapanaan kotouttavaan työpajatoimintaan eri ikäisille turvapaikanhakijoille. Mielen-

kiintoista olisi myös ohjata rinnakkain kahta työpajaryhmää, joista toisessa kanteleopetusta tarjottaisiin yhdelle tai kahdelle parille kerrallaan Twin8-kanteleiden avulla, toisessa työpajassa taas käytössä olisi neljänsoitettava yhteiskantele yhteissoittopainotuksella.

Loppuhaastattelussa kävi ilmi myös tarve perustaa erityisesti aikuisille maahanmuuttajille suunnattuja laulupajoja. Aikuiset kielitaidottomat maahanmuuttajat jäävät yhä herkästi kotiin vailla sosiaalisia virikkeitä tai mielekästä harrastustoimintaa, kun heidän lapsensa lähtevät varhaiskasvatukseen tai kouluun. Laulupajassa laulettaisiin osallistujille tärkeitä kappaleita sekä tutustuttaisiin suomalaiseen musiikkiin yhteiskanteleiden säestyksellä. Samalla opittaisiin suomen kieltä, mutta kyseessä olisi kuitenkin eri toiminta kuin jo ainakin pääkaupunkiseudulla tarjolla olevat Opi suomea laulaen -pajat.

Monikulttuurisen musiikkityöpajatoiminnan järjestämisessä tulee ottaa huomioon, että se edellyttää moniammatillisuutta. Kokemukseni mukaan on etua, jos musiikkipedagogi ja sosiaalialan ammattilainen, jolla on kokemusta monikulttuuristen ryhmien ohjaamisesta, voivat toimia työparina. Koenkin saaneeni työpariltani paljon tukea ja apua monikulttuurisen ryhmän ohjaamiseen liittyvissä kysymyksissä.

On myös ratkaistava, miten tukea ymmärtämistä, jos puhuttu tai kirjoitettu kieli ei tavoita riittävässä määrin osallistujia. Kannattaakin ottaa huomioon se, etteivät kaikki turvapaikanhakijat puhu englantia tai suomea. Tarvitaanko tällöin toiminnassa tulkkia, käytetäänkö apuna kuvatukea tai esimerkiksi selkokielisiä materiaaleja? Työpajakertojen välille on myös hyvä jättää riittävästi aikaa tulevien kertojen materiaalien valmisteluun, mikäli haluaa esimerkiksi tehdä kokonaan uusia kuvionuottisovituksia osallistujien tuomista lempikappaleista.

Loppuhaastattelu tuki käsitystäni sosiaalisen toiminnan tärkeydestä kotoutumisessa. Jos on kotimaassaan voinut osallistua yhteisölliseen toimintaan esimerkiksi kotiseurakunnassaan, olisi tärkeää, että tämänkaltaiseen toimintaan voisi osallistua myös uudessa kotimaassa. Itselleen tärkeän harrastuksen, kuten

vaikkapa laulamisen jatkaminen uudessa ympäristössä toisi tunteen siitä, että arki jatkuu kaikista vaikeuksista huolimatta. Haastattelussa kävi ilmi myös harrastetoiminnan maksuttomuuden tärkeys.

Mieleeni on jäänyt Metropolia Ammattikorkeakoulun kulttuurihyvinvointia käsittelevällä luennolla esitetty toteamus, jonka mukaan kaikista heikoimmassa asemassa olevien hyvinvointia on helpointa lisätä. Loppuhaastattelussa tämä tuli esiin hyvin konkreettisella tavalla, kun kysyin haastateltavalta, minkälaisesta työpajatoiminnasta hän olisi kiinnostunut jatkossa. Hän vastasi, että haluaisi tulla jatkossakin paikalle, ja on valmis osallistumaan, olipa työpajan teema mikä tahansa.

H: Anything, anything, because we like this, we like workshop this, and, we, I wait when I'm learning and till... I wait when I learn ...and I will say wherever I want, yes I would like be here and anything, I would like to do anything.

Lähteet

- Fancourt, D. & Finn, S. (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?* Health evidence network synthesis report 67. Copenhagen: WHO. <https://iris.who.int/handle/10665/329834>
- Hakomäki, H. (2007). *Tarinasäveltämisen taito*. PS-kustannus.
- Hartonen, V. (2018). Esikotouttavan opetuksen tukeminen Savonlinnan vastaanottokeskuksessa yhteistyössä Savonlinnan opettajankoulutuksen kanssa. Teoksessa L. Karlsson, A.-L. Lastikka & J. Vartiainen (toim.), *KOTO-Kohtaamista taidolla ja taiteella: Kielten ja kulttuurien yhteisöllistä oppimista ja kotoutumista* (s. 34-46). Itä-Suomen yliopisto / KOTO- Kotoutuminen taidolla ja taiteella-hanke.
- Hartonen, V. & Rissanen, O. (2018). Maahanmuuttoon liittyvät keskeiset käsitteet. Teoksessa L. Karlsson, A.-L. Lastikka & J. Vartiainen (toim.), *KOTO-Kohtaamista taidolla ja taiteella: Kielten ja kulttuurien yhteisöllistä oppimista ja kotoutumista* (s. 20-32). Itä-Suomen yliopisto / KOTO- Kotoutuminen taidolla ja taiteella-hanke.
- Huhtinen-Hildén, L. (2017). Elävänä hetkessä. Suunnitelmallisuus ja pedagoginen improvisointi. Teoksessa A. Lindeberg-Piiroinen & I. Ruokonen (toim.), *Musiikki varhaiskasvatuksessa - käsikirja*. (s. 389-411.) Helsinki: Classicus.
- Huhtinen-Hildén, L. & Isola, A.-M. (2018). Luovuus osallisuuden tukena – luovan ryhmätoiminnan malli. Teoksessa L. Huhtinen-Hildén & M. Lamppu. (toim.), *Odottamattomia aarteita: Ilmaisua, leikillisyyttä ja luovaa toimintaa ryhmässä* (s. 8–13). Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-328-097-7>
- Huhtinen-Hildén, L., Lamppu, M. & Rahmel, P. (2018). Luovan ryhmätoiminnan monet mahdollisuudet. Teoksessa L. Huhtinen-Hildén & M. Lamppu. (toim.), *Odottamattomia aarteita: Ilmaisua, leikillisyyttä ja luovaa toimintaa ryhmässä* (s. 14-18). Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-328-097-7>
- Jordan-Kilkki, P. & Pruuki, L. (2013). Miten tehdä tilaa kohtaamiselle? Dialoginen työskentelyote opettajan työssä. Teoksessa P. Jordan-Kilkki, E. Kauppinen & E. Viitasalo-Korolainen (toim.), *Musiikkipedagogin käsikirja: Vuorovaikutus ja kohtaaminen musiikinopetuksessa*. Oppaat ja käsikirjat 2012:2, (s.18-27). Helsinki: Opetushallitus.
- Juhila, K. (2021). Teemoittelu. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/> Luettu 6.10.2023.

- Kaikkonen, M. & Uusitalo, K. (2005). *Soita mitä näet. Kuvionuotit opetuksessa ja terapiassa*. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- Kaikkonen, M. & Uusitalo, K. (2015). *Kuvionuotit 4*. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- Karkkulainen M., Ala-Vannesluoma, T., Airaksinen, R., Varonen, H., Kastu, R. & Sipi, S. (2019). *Toimii! Hoitajan opas toiminnallisiin menetelmiin*. Helsinki: Edita.
- Karlsson, L. (2018). Koto-oppimisen lähtökohtia, taustaa ja sisältöjä. Teoksessa L. Karlsson, A.-L. Lastikka & J. Vartiainen (toim.), *KOTO-Kohtaamisia taidolla ja taiteella: Kielten ja kulttuurien yhteisöllistä oppimista ja kotoutumista* (s. 13-15). Itä-Suomen yliopisto / KOTO- Kotoutuminen taidolla ja taiteella -hanke.
- Karlsson, L., Lastikka A.-L. & Vartiainen, J. (toim.). (2018). *KOTO-Kohtaamisia taidolla ja taiteella. Kielten ja kulttuurien yhteisöllistä oppimista ja kotoutumista*. Itä-Suomen yliopisto / KOTO- Kotoutuminen taidolla ja taiteella -hanke.
- Koistinen. (2023). *Yhteiskantele Twin8*. [https://koistinenkantele.shop/collecti-
ons/yhteissoittokanteleet/products/copy-of-yhteissoittokantele-twin8](https://koistinenkantele.shop/collecti-
ons/yhteissoittokanteleet/products/copy-of-yhteissoittokantele-twin8) Luettu 22.10.2023.
- Kotkan kaupunki. (ei pvm.). *Strategiat ja ohjelmat*. [https://www.kotka.fi/kotkan-
kaupunki/strategia-ja-ohjelmat/](https://www.kotka.fi/kotkan-
kaupunki/strategia-ja-ohjelmat/) Luettu 2.3.2023.
- Kotoutuminen.fi. (2021). *Suomi tukee ihmisoikeuksien toteutumista vastaanotta-
malla pakolaisia*. <https://kotoutuminen.fi/pakolaisten-vastaanotto> Luettu 20.9.2023.
- Lehti, J. (2018). Kotoutumista pelien, leikkien ja draaman keinoin. Teoksessa L. Karlsson, A.-L. Lastikka & J. Vartiainen (toim.), *KOTO-Kohtaamisia taidolla ja taiteella: Kielten ja kulttuurien yhteisöllistä oppimista ja kotoutumista* (s. 84-91). Itä-Suomen yliopisto/KOTO- Kotoutuminen taidolla- ja taiteella -hanke.
- Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen I. (2017). Musiikki ja me. Teoksessa Lindeberg- Piiroinen, A. & Ruokonen I. (toim.), *Musiikki varhaiskasvatuksessa - käsi-
kirja* (s. 13-27). Classicus Oy.
- Ruokonen, I. (2016). *Esi- ja alkuopetuksen musiikin didaktiikka*. Helsinki: Finn-
lectura.
- Sisäministeriö. (ei pvm.). *Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan*. [https://in-
termin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset](https://in-
termin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset) Luettu 20.9.2023.
- Taikusydän. (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving
health and well-being?* WHO:n raportin lyhyt kooste diaesityksenä suomeksi. Taikusydän-yhteispiste. Päivitetty 2023. [https://taikusydan.tur-
kuamk.fi/uploads/2019/12/fbd42f7a-who_pahkinankuoressa_2023.pdf](https://taikusydan.tur-
kuamk.fi/uploads/2019/12/fbd42f7a-who_pahkinankuoressa_2023.pdf) Luettu 15.9.2023.

Taikusydän. (2022). *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia*. <https://taikusydan.turkuamk.fi/info/taiteesta-hyvinvointia/> Luettu 12.3.2023.

Liitteet

Music Workshop -mainosjuliste

Music workshop

for mother-child pairs (children
aged 7-12 years).

**Meeting twice a week in July
at 11.00-11.45 at
(address)_____**

**Dates: 8.7., 9.7., 15.7., 16.7., 21.7.,
22.7.**

Welcome!
أهلاً وسهلاً
Բարի գալուստ
Ласкаво просимо!
Добро
пожаловать!
Tervetuloa!

Registration / questions to:
(sähköpostiosoite)
Phone:

(Tähän kasvokuva ohjaajasta)

Everybody is welcome!
No previous knowledge of
music needed!

Palautelomake suomeksi

PALAUTEKYSELY

1. Miten viihdyit musiikkipajassa tänään?

2. Olivatko musiikkipajan tehtävät mielestäsi (ympyröi oikea vastaus):
liian vaikeita sopivia liian helppoja

X

X

X

3. Mitä haluaisit tehdä ensi kerralla? Soittaa, laulaa, piirtää, leikkiä, liikkua, tuoda lempikappaleesi? Muuta, mitä?

Palautelomake englanniksi

FEEDBACK:

1. How did you like the workshop today?

2. Were the assignments:

too difficult

ok

too easy

X

X

X

3. What would you like to do next time? To play music, to sing, to draw, to play, to dance, to bring your favorite song with you, or maybe something else?

Loppuhaastattelun haastattelurunko

INTERVIEW:

1. How was it like to play with figurenotes / colours? (scale from 1-5, 1=very easy, 5=very difficult)
2. How was it like to play the same instrument with your parent / grandparent? Why?
3. How was it like to play with the whole group / with the backing track?
4. What did you like the best?
5. What did you not like at all?
6. Have you participated in other workshops of the parish?

If yes, which one?

If not, why not?
7. Would you like to continue the music workshop? Or would you prefer joining some other kind of music activity? If yes, could you describe it, please.
8. Did the workshops help you to learn Finnish language? How about getting to know Finnish culture?
9. What kind of activities would you like to take part in Kotka?

Tiedote tutkimuksesta

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Let's play together! Yhteisöllisen musiikkityöpajan työtapojen soveltuminen pakolaistaustaisten perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden tukemiseen.

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan, *kuinka yhteisöllisellä musiikkitoiminnalla voidaan tukea pakolaistaustaisten perheiden hyvinvointia ja osallisuutta*. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja teidän osuuttanne siinä. Perheidtyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta, jonka jälkeen teiltä pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kieltäytyminen ei vaikuta kohteluunne _____asiakkaina. Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka yhteisöllisellä musiikkitoiminnalla voidaan tukea pakolaistaustaisten perheiden hyvinvointia ja osallisuutta.

Tutkimuksen toteuttajat

Tutkimuksesta vastaa Metropolia ammattikorkeakoulu ja vastuullinen tutkija on opinnäytetyön tekijä. Yhteistyökumppani on _____.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimus toteutetaan heinäkuussa 2022, kaksi kertaa viikossa, 45 minuuttia kerrallaan, osoitteessa _____ Tapaamispäivät ovat 8.7., 9.7., 15.7., 16.7., 21.7. sekä 22.7. Kustakin kerrasta tutkija kirjoittaa havainnointipäiväkirjaa. Työpajan jokaisen kerran lopuksi osallistujille jaetaan lyhyt palautelomake täytettäväksi. Lisäksi viimeisellä kerralla pidetään lyhyt suullinen palautehaastattelu koko ryhmän kesken. Haastattelu voidaan tallentaa palautteen käsittelyä varten, jonka jälkeen tallenne tuhoetaan.

Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Opinnäytetyö julkaistaan avoimesti Theseus-tietokannassa.

Tutkimuksen päätyminen

Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen, mikäli työpajoja ei voida järjestää tai opinnäytetyön tekeminen joudutaan muusta perustellusta syystä keskeyttämään.

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä opinnäytetyön tekijälle.

Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija / opinnäytetyötekijä

Nimi: Riikka Suihkonen

Puh.

Sähköposti:

Tutkimuksesta vastaa / opinnäytetyön ohjaaja

Titteli: lehtori, MuT

Nimi: Annu Tuovila

Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy / Musiikki, opinnäytetyöt, YAMK

Puh.

Sähköposti:

Tutkimuksen tietosuojaseloste: Henkilötietojen käsittely tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa käsitellään teitä koskevia henkilötietoja voimassa olevan tietosuojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuoja-asetus, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Seuraavassa kuvataan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asiat.

Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Tässä tutkimuksessa henkilötietojen rekisterinpitäjä on Metropolia Ammattikorkeakoulu ja opinnäytetyön tekijä yhdessä.

Tutkimuksessa teistä kerätään seuraavia henkilötietoja

Osallistujan nimi, sähköpostiosoite tai sen puuttuessa puhelinnumero sekä lapsilta ikä tutkimuksen tekemisen vaiheessa. Henkilötiedot poistetaan heti kun tutkimuksen toteuttamisvaihe loppuu eikä osallistujan nimeä tai kuvaa kerrota valmiissa opinnäytetyössä.

Teillä ei ole sopimukseen tai lakisääteiseen tehtävään perustuvaa velvollisuutta toimittaa henkilötietoja vaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Henkilötietojenne suojausperiaatteet

Työpajan palaute kerätään paperilomakkeella. Havaintopäiväkirjaa kirjataan tietokoneelle tekstinkäsittelyohjelmalla. Kerätty aineisto anonymisoidaan. Sitä säilytetään salasanan takana Metropolian tietoturvalisellä Z-verkkolevyasemalla.

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus on selvittää yhteisöllisen musiikkityöpajan työtapojen soveltumista pakolaistaustaisten perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden tukemiseen.

Henkilötietojenne käsittelyperuste

Henkilökohtaisesti osallistujalta varmistettu suostumus.

Tutkimuksen kesto aika (henkilötietojenne käsittelyaika)

Henkilötietoja säilytetään tietoturvalisellä ja ne tuhoetaan, kun opinnäytetyö on julkaistu.

Rekisteröitynä teillä on oikeus

Koska henkilötietojenne käsitellään tässä tutkimuksessa, niin olette rekisteröity tutkimuksen aikana muodostuvassa henkilörekisterissä. Rekisteröitynä teillä on oikeus:

- saada informaatiota henkilötietojen käsittelystä
- tarkastaa itseänne koskevat tiedot
- oikaista tietojenne
- poistaa tietonne (esim. jos peruutatte antamanne suostumuksen)
- peruuttaa antamanne henkilötietojen käsittelyä koskeva suostumus
- rajoittaa tietojenne käsittelyä
- rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuus henkilötietojen oikaisusta, poistosta tai käsittelyn rajoittamisesta
- siirtää tietonne järjestelmästä toiseen
- sallia automaattinen päätöksenteko nimenomaisella suostumuksellanne
- tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, jos katsotte, että henkilötietojenne on käsitelty tietosuojalainsäädännön vastaisesti

Jos henkilötietojen käsittely tutkimuksessa ei edellytä rekisteröidyn tunnistamista ilman lisätietoja eikä rekisterinpitäjä pysty tunnistamaan rekisteröityä, niin oikeutta tietojen tarkastamiseen, oikaisuun, poistoon, käsittelyn rajoittamiseen, ilmoitusvelvollisuuteen ja siirtämiseen ei sovelleta.

Voitte käyttää oikeuksianne ottamalla yhteyttä opinnäytetyön tekijään.

Teistä kerättyä tietoa ja tutkimusaineistoa käsitellään luottamuksellisesti Suomen lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tutkimuksen nimi: Let's play together! Yhteisöllisten musiikkityöpajojen soveltuvuus pakolaistaustaisten perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden tukemiseen.

Tutkimuksen toteuttaja: Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy.

Opinnäytetyön tekijä: Riikka Suihkonen

Opinnäytetyön ohjaaja: lehtori MuT Annu Tuovila

Minua _____ on pyydetty osallistumaan yllämainittuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena on selvittää, *kuinka yhteisöllisellä musiikkitoiminnalla voidaan tukea pakolaistaustaisten perheiden hyvinvointia ja osallisuutta.*

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukseen mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimukseen liittyvään tietosuojaselosteeseen.

Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen.

Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

_____ / _____ . _____ . _____

Allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.

Kuvionuottisovitus viisikieliselle kanteleelle

sov. 5-kieliselle: Riikka Suihkonen

OI U LUZI CHERVONA KALYNA: 5-K KANTELE
(viritys: C-molli)

ylärivi: näppäillen, mattaaänin, tai pariäänin (perussävel ja terssi)

Oi u luzi chervona kalyna pokhylyla- -sia,
Cm G Cm Cm

chohos nasha slavna Ukraina zazhuryla- -sia.
Cm G Cm Cm Dm no5

A my tui chervonu kalynu pidii memo,
Eb Eb G

a my nashu slavnu Ukrainu, hey hey rozve - -selymo!
Cm Cm G G Cm

KAPPALEEN RAKENNE ESIM:

1. Säkeistö: mattaaänet
2. Säkeistö: näppäily
3. Säkeistö: pariäänit (esim. punainen ja harmaa yhtäaikaan)
4. Säkeistö: sulkusoinnut, eli vasen käsi sammuttaa kielet soitumerkin mukaan, oikean käden etusormi pyyhkäisee vapaat kielet soimaan